

ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥΠΟΛΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ
157 84 ΑΘΗΝΑ

ΕΘΝΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ 48
116 35 ΑΘΗΝΑ

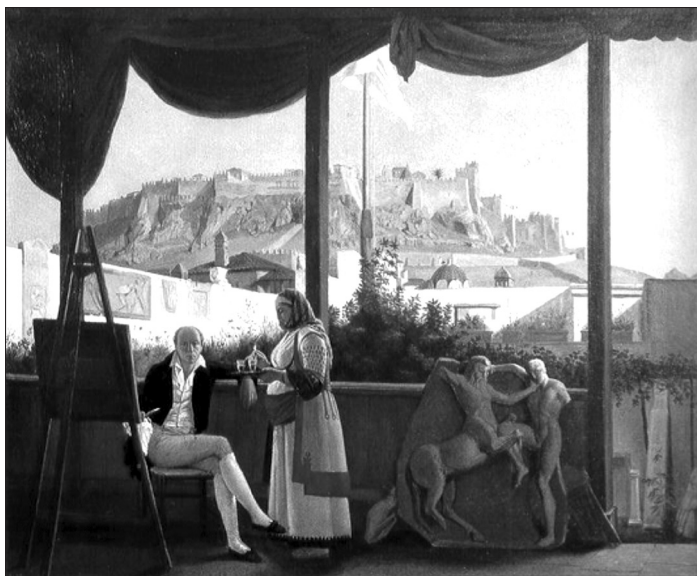

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ

Ελληνικότητα και ετερότητα: Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και 'εθνικός χαρακτήρας' στον 19ο αιώνα

Αθήνα, 14-17 Μαΐου 2015

Περίληψεις ανακοινώσεων

Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αμφιθέατρο «Λεωνίδα Ζέρβας»
Βασ. Κωνσταντίνου 48

«ΘΑΛΗΣ»

«Χρυσαλλίς»

Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις
και διαμόρφωση του εθνικού χαρακτήρα
στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα

Το Επιστημονικό Συμπόσιο *Ελληνικότητα και ετερότητα: Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και 'εθνικός χαρακτήρας' στον 19ο αιώνα* διοργανώνεται στο πλαίσιο του ερευνητικού προγράμματος «Θαλής»: «Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και διαμόρφωση του 'εθνικού χαρακτήρα' στον περιοδικό τύπο του 19ου αιώνα (Χρυσαλλίς)», σε συνεργασία με το ερευνητικό πρόγραμμα «Νεοελληνική Γραμματολογία και Ιστορία των Ιδεών (18ος-20ός αι.)» του Τομέα Νεοελληνικών Ερευνών του ΙΙΕ/ΕΙΕ.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Περιλήψεις ανακοινώσεων

Caterina Carpinato

Filellenismo στην εποχή του διαδικτύου. Μερικές παρατηρήσεις του Tommaso Semmola και του Niccolò Tommaseo

Σχεδόν τριάντα χρόνια μετά το συνέδριο *Indipendenza e unità nazionale in Italia e in Grecia και την έκθεση για τον filellenismo italiano* (1986), που διοργανώθηκε στη Ρώμη από την Σπετσιέρη-Beschi και τους συνεργάτες της, έχουν αλλάξει πολλά στο πλαίσιο της έρευνάς μας. Από το 1989, με την πτώση του Τείχους του Βερολίνου, η Ευρώπη ξαναβρήκε το ανατολικό τμήμα. Και πολλά έχουν αλλάξει με τη χρήση των ψηφιακών βιβλιογραφιών. Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών έχουν αλλάξει ριζικά η προοπτική και η μέθοδος της έρευνας: ο *τόμος II Risorgimento italiano e i movimenti nazionali in Europa: dal modello italiano alla realtà dell'Europa Centro-Orientale* (2013) είναι ένα παράδειγμα. Υπό το φως αυτών των δύο επαναστάσεων, και με τις πολιτιστικές, πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές που έχουν γίνει και έχουν διαταράξει τα παραδοσιακά όρια της έρευνας, είναι περισσότερο από ποτέ αναγκαίο να ληφθεί υπόψη το πόσο και πώς έχει μετατραπεί ο τρόπος με τον οποίο εξετάζουμε την ιστορία της λογοτεχνίας. Χάρη στις δυνατότητες που προσφέρει το διαδίκτυο επανεμφανίστηκε το δοκίμιο του Semmola, που δημοσιεύθηκε το 1857, που περιγράφει αναλυτικά και κριτικά την ιστορία της ελληνικής λογοτεχνίας (από τα δημόδη βυζαντινά ως το πρώτο μισό του 19^{ου} αιώνα). Η ανακοίνωσή μου θα επικεντρωθεί στις θέσεις του Semmola που συνδέονται με την ελληνική λογοτεχνία της εποχής του και στη θέση του Tommaseo γύρω από το θέμα του γλωσσικού ζητήματος.

Θανάσης Αγάθος

Η Κόμπισσα Ποτόσκη: ένα «ιστορικών διήγημα πρωτότυπον» του Κωνσταντίνου Ράμφου

Προτείνεται μια ανάγνωση του πεζογραφήματος *Η Κόμπισσα Ποτόσκη* που πρωτοδημοσιεύεται σε συνέχειες στο περιοδικό *Πανδώρα* το 1869 και κλείνει τον κύκλο της παρουσίας του Κωνσταντίνου Ράμφου στη νεοελληνική πεζογραφία. Αρκετά μακριά από τα ελληνοκεντρικά ιστορικά μυθιστορήματα του συγγραφέα *Αι τελευταίαι ημέραι του Αλή-Πασά* (1862) και *Ο Κατσαντώνης* (1862), τα οποία έχουν ως βασικούς ήρωες πρόσωπα που σημάδεψαν τη νεότερη ελληνική ιστορία, και το τρίτομο μυθιστορήμα *Ο Χαλέτ Εφέντης* (1867-1869), που επικεντρώνεται στις διοικητικές δομές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, το πεζογράφημα *Η Κόμπισσα Ποτόσκη*, «ιστορικών διήγημα πρωτότυπον», σύμφωνα με τον χαρακτηρισμό του ίδιου του Ράμφου, τοποθετείται στο μεγαλοαστικό περιβάλλον της Κωνσταντινούπολης του 19^{ου} αιώνα, διαθέτει ένα άρωμα κοσμοπολιτισμού, συγκεντρώνει μυθολογικούς χαρακτήρες ποικίλων εθνικοτήτων (Έλληνες, Γάλλους, Τούρκους, Πολωνούς, Κιρκάσιους, Ολλανδούς) και αποτελεί ένα παιγνιώδες σχόλιο τόσο για τις έννοιες της ελληνοκότητας και της ετερότητας όσο και για τις δυνατότητες και τα όρια της γλωσσικής επικοινωνίας.

Κυριακή Αθανασιάδου

«Εγώ και... ο άλλος σε Δύση και Ανατολή». Νεωτερικά υποκείμενα των Γραμμάτων από το Άμστερνταμ του Σταμάτη Πέτρου και των Περσικών Επιστολών του Montesquieu

Ο Jacques Le Goff αναφέρει πως «από το αίσθημα της ρήξης με το παρελθόν είναι που γεννιέται η συνείδηση της νεωτερικότητας». Τα υποκείμενα των έργων προς εξέταση πετυχαίνουν την πολυπόθητη (;) αυτή ρήξη με το παλαιό καθεστώς μέσα από την αντιπαράβολή τους με το οικείο αλλά και με το ξένο (ξένο είναι το έτερο υποκείμενο, ο αλλοεθνής, ο αλλόθρησκος, ο αλλόγλωσσος) και εγκαινιάζουν την απαρχή του επόμενου αιώνα (του 19^{ου} αιώνα), καθώς είναι οι προάγοντες των ποικίλων κοινωνικών, πολιτικών και πολιτισμικών ζυμώσεων, οι οποίες συνετέλεσαν στη διαμόρφωση της ταυτότητας του ελληνικού έθνους. Η διαπολιτισμικότητα, όπως μορφώνεται από το δίπολο Δύσης – Ανατολής, αντανακλά στερεότερες εικόνες και βαθιά ριζωμένες αντιλήψεις που μπόλιασαν την εθνική μας συνείδηση για αιώνες. Ό,τι περιγράφεται ως «οριενταλισμός» και βρίσκει εφαρμογή στο έργο του Montesquieu, δεν αφορά με άμεσο τρόπο το ελληνικό κράτος. Το ελληνικό «έθνος», πριν από τον 19^ο αιώνα, αντιμετωπίζεται σαν «Ανατολή», όχι σε επίπεδο γεωγραφίας αλλά σε επίπεδο οικονομικής και πολιτισμικής εξέλιξης. Το «πριν», όπως περιγράφεται στις επιστολές του Σταμάτη Πέτρου για τον Κοραή, είναι και το κομβικό σημείο, ο «σπόρος» για να ανθίσει η προσωπικότητα του λογίου όπως τη γνωρίζουμε στον πιο κρίσιμο αιώνα της ελληνικής ιστορίας. Η ανάγκη για αλλαγή, για εξέλιξη και για σταθεροποίηση της εθνικής ταυτότητας προβάλλει επιτακτική στα δύο κείμενα μέσω των ποικίλων αλληλεπιδράσεων με διαφορετικές, κάθε φορά, εκδηλώσεις ετερότητας. Τα νεωτερικά υποκείμενα των κειμένων συναντούν ιδεολογικά και αλληλεπιδρούν με το έτερο – ανοίκειο και μας παρουσιάζουν τα τεκμήρια των ιδεολογικών ζυμώσεων και κοινωνικο-πολιτικών αλλαγών που επήλθαν τον 19^ο αιώνα.

Στέση Αθήνη

«Βιογραφία συγγραφέα»: ένα νεόκοπο εισαγόμενο είδος στον ελληνικό περιοδικό Τύπο του 19^{ου} αιώνα

Η «ενθρόνιση» του συγγραφέα στα χρόνια του Ρομαντισμού και η διάχυτη άποψη στην κριτική ότι το λογοτεχνικό έργο φωτίζεται από την εξιστόρηση του βίου του συγγραφέα του, συνέβαλαν στην άνθηση ενός υβριδικού είδους στον ευρωπαϊκό, και ιδιαίτερα, στον γαλλικό περιοδικό Τύπο: τη «βιογραφία συγγραφέα». Διατηρώντας μια αμφίθυμη θέση ανάμεσα στον εγκυκλοπαιδισμό, τη λογοτεχνική κριτική και τη δημοσιογραφία, οι βιογραφίες (ξένων) συγγραφέων, συνοδευόμενες συχνά από προσωπογραφίες, βρήκαν φιλόξενο χώρο στα ελληνικά οικογενειακά και φιλολογικά περιοδικά, υπηρετώντας ποικίλες σκοπιμότητες: άλλοτε για να προβάλουν συγγραφείς του ευρωπαϊκού κανόνα, που ήταν οικείοι μέσα από τις μεταφράσεις τους ή γνωστοί μόνο κατ' όνομα μέσα από μνείες και παραθέματα, άλλοτε για να συστήσουν στο ελληνικό κοινό ονόματα από την πρόσφατη παραγωγή, προλειαινοντας το έδαφος για μια μελλοντική μεταφραστική τύχη και άλλοτε για να δώσουν μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα του μυθιστοριογράφου της επιφυλλίδας της διπλανής στήλης. Στην εισήγηση αξιοποιούνται τα πορίσματα από το ερευνητικό πρόγραμμα «Θαλής: Πολιτισμικές διαμεσολαβήσεις και Διαμόρφωση του “εθνικού χαρακτήρα” στον περιοδικό τύπο του 19^{ου} αιώνα (Χρυσσαλλίς)», αλλά και στοιχεία από την προσωπική μου έρευνα.

Αλεξία Αλτουβά

Εθνικός χαρακτήρας και υποκριτική τέχνη στο ελληνικό θέατρο του 19^{ου} αιώνα

Η αναζήτηση εθνικής ταυτότητας που χαρακτηρίζει τον 19^ο αιώνα και συνδέεται ιδιαίτερα με την ελληνική πνευματική παραγωγή δημιούργησε την ανάγκη διαμόρφωσης μιας υποκριτικής με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, ικανής να εξυπηρετήσει τη δραματολογία της περιόδου. Η ανακοίνωση εστιάζει στην περιγραφή των διαφορετικών χαρακτηριστικών που αποτέλεσαν το γενικό πλαίσιο διαμόρφωσης της υποκριτικής έκφρασης στη διάρκεια του 19^{ου} αι στο ελληνικό θέατρο. Περιγράφεται: 1) η συμβολή του Τύπου στη δημιουργική ανταλλαγή απόψεων, διάδοση και επιβολή ενός συγκεκριμένου πλαισίου στην υποκριτική έκφραση και μιμική της περιόδου, 2) η προσπάθεια ανεύρεσης ανθρώπινου δυναμικού ικανού να υποστηρίξει το νέο υποκριτικό ύφος, 3) ο βαθμός ανταπόκρισης των Ελλήνων πρωταγωνιστών στις νέες ανάγκες, η υιοθέτηση νέων τάσεων και η ανάπτυξη υποκριτικής και εξάγονται συμπεράσματα.

Παναγιώτης Αντωνόπουλος

Η καταδίκη της Σαφώς από τον Ευγένιο Βούλγαρη και τον Άνθιμο Γαζή

Η κριτική αποτίμηση του έργου της Σαφώς στη νεοελληνική γραμματεία εγκαινιάζεται από τον Ευγένιο Βούλγαρη και τον Άνθιμο Γαζή, δύο από τους κυριότερους εκπροσώπους του νεοελληνικού Διαφωτισμού. Η ιδιαιτερότητα των θέσεων τους για την αρχαία ποιήτρια έγκειται στο γεγονός ότι οι γνωστοί λόγιοι του 18^{ου} αιώνα είναι οι μοναδικοί έλληνες συγγραφείς που θα εκφράσουν απροκάλυπτα τη γνώμη τους εναντίον της ηθικής ιδιοτυπίας του έργου και της ζωής της Σαφώς, μία κριτική στάση που στην περίπτωση του Βούλγαρη περιλαμβάνει και άλλους αρχαίους συγγραφείς, το έργο των οποίων θα μπορούσε εύκολα να προκαλέσει τις ηθικές αντιστάσεις αναγνωστών της εποχής. Ουσιαστικά, ο Βούλγαρης και ο Γαζής εντάσσονται στην κατηγορία των επικριτών της αρχαίας ποιήτριας, σε αυτούς δηλαδή τους συγγραφείς που παραδέχονται και καταδικάζουν τη σεξουαλική ιδιαιτερότητα της Σαφώς, αφού η αποκλίνουσα συμπεριφορά της δεν ταιριάζει με τις καθιερωμένες αξίες του καιρού τους. Στην ανακοίνωση αυτή θα αναδειχθεί όχι μόνο ο τρόπος με τον οποίο οι δύο λόγιοι καταδικάζουν το έργο της αρχαίας ποιήτριας, αλλά κυρίως πως η γενναία κριτική αποτίμηση της ελληνικής αρχαιότητας που επιχειρούν, ενσωματώνει βασικές αρχές του ευρωπαϊκού Διαφωτισμού.

Βαγενάς Νάσος

Ο Κάλβος ανάμεσα σε δυο ταυτότητες

Λάμπρος Βαρελάς

Ο Ιωάννης Καμπούρογλου (1851-1903): Κάτω από την κορυφή του παγόβουνου

Ο Ιωάννης Καμπούρογλου (1851-1903) είναι κυρίως γνωστός για την εμβληματική μετάφραση της *Νανάς* του Ζολα στα 1880. Όμως το μείζον αυτό έργο του, που του εξασφάλισε θέση στην ιστορία της νεοελληνικής λογοτεχνίας και γενικότερα στην ιστορία των ιδεών του τέλους του 19^{ου}

αίωνα, δεν είναι η μοναδική ούτε η κύρια δραστηριότητά του αλλά η κορυφή του παγόβουνου μιας αρκετά ακαρτογράφητης έκτασης. Ο Ι. Καμπούρογλου υπήρξε μια προικισμένη και πολυσχιδής προσωπικότητα: Ποιητής, πεζογράφος, δημοσιογράφος, εκδότης εφημερίδας, μεταφραστής πεζογραφικών, ποιητικών και θεατρικών έργων από πολλές γλώσσες (γαλλικά, γερμανικά, ισπανικά), εισηγητής σε πολλούς λογοτεχνικούς διαγωνισμούς, μέλος πολλών συλλόγων και άλλα πολλά. Ήταν ένας από τους βασικούς λόγιους του τέλους του 19^{ου} αιώνα και από τους καθοριστικούς διαμορφωτές της κοινής γνώμης (από το 1870 έως τα μέσα της δεκαετίας του 1890) και η δράση του και η παραγωγή του πρέπει να μελετηθούν συστηματικά. Όχι μόνο και όχι τόσο η πρωτότυπη ποιητική και πεζογραφική παραγωγή του, αλλά περισσότερο η συμβολή του στον χώρο της δημοσιογραφίας, στην προβολή της πρωτότυπης και μεταφρασμένης λογοτεχνίας και στην πολιτισμική διαμεσολάβηση μέσω της μετάφρασης. Η συστηματική έρευνα του έργου του θα μας δώσει τη δυνατότητα να κατανοήσουμε καλύτερα το ιδιότυπο φαινόμενο της παρουσίας του στην ιστορία των ιδεών της εποχής, όπως το αποτύπωσε στη νεκρολογία που δημοσίευσε ο συνοδοιπόρος του Βλάσιος Γαβριηλίδης: «ένα είδος συνωμότου της αναστάσεως της αρχαίας δόξης υπό νέον ένδυμα, υπό σημερινήν μορφήν, λίγη παλαιά Αθήνα με λίγο νέο Παρίσι και λίγη μεσαιωνική Εϊδελβέργη».

Γιώργος Βάρσος

Συνέχειες και ασυνέχειες στο πεδίο της μεταφραστικής πρακτικής: ελληνικές μεταφράσεις του Ομήρου κατά τον 19^ο αιώνα

Η ανακοίνωση σκοπό έχει να προσεγγίσει το ζήτημα των τρόπων με τους οποίους η μετάφραση αρχαιοελληνικών κειμένων σε ποικίλες μορφές νέων ελληνικών, στη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, συνδέεται με τη γενικότερη προβληματική που αναπτύσσεται την ίδια εποχή για τη συνέχεια της ελληνικής εθνικής ταυτότητας και, ειδικότερα, της ελληνικής γλώσσας. Τι είδους σχέσεις μπορούμε να ανιχνεύσουμε ανάμεσα στη μεταφραστική πρακτική και σε γενικότερες θεωρήσεις όπως είναι εκείνες του Σπ. Ζαμπέλιου ή άλλες παράλληλες αντιλήψεις για τη λειτουργία της εθνικής γλώσσας και το ρόλο της μετάφρασης; Τα περί γενικότερων θεωρήσεων θα στηριχτούν σε μεγάλο βαθμό στην ήδη πλούσια βιβλιογραφία επί του θέματος και σε ενδεικτική υπενθύμιση βασικών σχετικών δεδομένων και υποθέσεων. Η ανακοίνωση θα εστιάζεται σε συστηματική συγκριτική ανάλυση συγκεκριμένων μεταφράσεων της ομηρικής επικής ποίησης, έμμετρων και πεζών, με ιστορικό όριο εκείνες του Πολυλά. Θα επιδιωχθεί να σχηματιστεί έτσι και μία συνολικότερη εικόνα των ομηρικών μεταφράσεων και των παραλλαγών τους στη διάρκεια του μεταπαναστατικού 19^{ου} αιώνα σε σύγκριση με τις παλαιότερες βυζαντινές και μεταβυζαντινές μεταφράσεις και τις νεώτερες περισσότερο γνωστές μας, της δημοτικής του 20^{ου} αιώνα – καθώς και να εκτιμηθεί η σημασία της εικόνας αυτής σε συνάρτηση με τα κεντρικά ερωτήματα του συμποσίου.

Αρετή Βασιλείου

Βαρβάρων ερωτικά πάθη και τυραννοκτονίες: *Η Ιφιγένεια εν Ταυρίδι* του Ν. Α. Σούτζου (1837) και τα γαλλικά νεοκλασικά πρότυπα (F. Lagrange-Chancel και C.G. De La Touche)

Ο μύθος της εν Ταύροις Ιφιγένειας παρουσιάστηκε για πρώτη φορά ενώπιον του αθηναϊκού κοινού το 1837 από τον ερασιτεχνικό θίασο του Αθανάσιου Σκοντζόπουλου, μέσω της ελεύθερης διασκευ-

ής του ευριπίδειου δραματικού κειμένου από τον Φαναριώτη Ν. Α. Σούτζο, με τίτλο *Ιφιγένεια εν Ταυρίδι*. Έκτοτε, οι παραστάσεις της φαναριώτικης τραγωδίας επαναλήφθηκαν και κατά τις δεκαετίες του 1860 και 1870 ενώπιον του ελληνόφωνου κοινού της Κωνσταντινούπολης από γνωστούς ελληνικούς επαγγελματικούς θιάσους, όπως π.χ. τον «Αισχύλο» των Π. Σούτσα – αφών Ταβουλάρη. Η τραγωδία του Σούτζου, η οποία εκδόθηκε το 1837, αποτελεί τη μοναδική εκδοχή του μύθου της εν Ταύροις Ιφιγένειας, η οποία ανέβηκε στην ελληνική σκηνή του 19^{ου} αιώνα. Παρότι στον Πρόλογο της τραγωδίας του ο συγγραφέας αρνήθηκε την οποιαδήποτε επιρροή του από ομόθεμες ευρωπαϊκές τραγωδίες, εντούτοις η σύγκρισή της με τις γαλλικές νεοκλασικές τραγωδίες του François Lagrange-Chancel (*Oreste et Pylade*, 1697) και του Claude Guymond de la Touche (*Iphigénie en Tauride*, 1757), οι οποίες μάλιστα γνώρισαν μεγάλη σκηνική επιτυχία στην εποχή τους, αποδεικνύει το αντίθετο. Η παρούσα ανακοίνωση πρόκειται να παρακολουθήσει, λοιπόν, τις αποκλίσεις του Φαναριώτη τραγωδοποιού σε σχέση με το αρχαιοελληνικό δραματικό κείμενο που οφείλονται στην επίδραση της γαλλικής νεοκλασικής δραματοουργίας περασμένων αιώνων, η οποία συνταιριάζει τους νεοκλασικούς κανόνες με τα φιλελεύθερα ιδεολογικά μηνύματα του Γαλλικού Διαφωτισμού.

Μαρία Βελιώτη-Γεωργοπούλου

Η επιτέλεση της ελληνικότητας και της ετερότητας. Οι τελετές για την άφιξη του Όθωνα στο Ναύπλιο

Η τελετή που οργανώθηκε στις 25 Ιανουαρίου/6 Φεβρουαρίου 1833 στο Ναύπλιο προς τιμήν της αποβίβασης σε ελληνικό έδαφος του νεαρού βασιλιά της Ελλάδας, Όθωνα, υπήρξε μεγαλειώδης. Από την επόμενη χρονιά (1834) καθιερώθηκε ο εορτασμός της επετείου της άφιξης του στην Ελλάδα, τα λεγόμενα «Αποβατήρια», τα οποία συνοδεύονταν από ανάλογες τελετές. Τα «Αποβατήρια» γιορτάζονταν πανελλαδικά κάθε χρόνο μέχρι την έξωση του Όθωνα. Ειδικά στο Ναύπλιο κατέστησαν η σπουδαιότερη βασιλική εορτή της πόλης. Η ανακοίνωση στηρίζεται κυρίως σε αρχειακό υλικό που απόκειται στις συλλογές της Κεντρικής Υπηρεσίας των Γενικών Αρχείων του Κράτους (Γ.Α.Κ.), καθώς και στα Γ.Α.Κ-Αρχεία Ν. Αργολίδας. Εστιάζει στο τυπικό των τελετών που οργανώθηκαν στο Ναύπλιο τόσο προς τιμήν της άφιξης του βασιλιά Όθωνα όσο και των τελετών που οργανώνονταν στο πλαίσιο της εορτής των «Αποβατηρίων». Μέσα από το πρωτότυπο αρχειακό υλικό η μελέτη αυτή προσπαθεί να ανιχνεύσει, να εντοπίσει και να αναλύσει τα στοιχεία της ελληνικότητας και της ετερότητας που ενσωματώθηκαν στο τελετουργικό τυπικό και να αποκωδικοποιήσει το συμβολισμό τους.

Πάνος Βλαγκόπουλος

Άρια αρμονία: Η σχέση της Ελληνίδας λογίας Μαργαρίτας Αλβάνα-Μηνιάτη (1821-1887) και του Γάλλου συγγραφέα Edouard Schuré (1841-1929)

Ο συγγραφέας E. Schuré υπήρξε διάσημος βαγκνεριστής και θεοσοφιστής. Καθοριστική στη διαμόρφωση της πνευματικής του προσωπικότητας υπήρξε η σχέση του με την Κερκυραία λογία Μαργαρίτα Αλβάνα Μηνιάτη, οικοδέσποινα ενός από τα πιο διάσημα καλλιτεχνικά σαλόνια στη Φλωρεντία του 19^{ου} αιώνα. Η βαθιά αριστοκρατική κοσμοθεωρία τους δεν τροφοδοτούνταν μόνον από τη διάκριση μάζας και εκλεκτών μυημένων (στη Θεοσοφία), αλλά και από αυτή φύλων (Ανδρας-δημιουργός/Γυναίκα-εμπνεύστρια) και φυλών (ανώτερων Αρίων και κατώτερων Άλλων). Η

επαρκής αναγνώριση του ρόλου αυτών των διακρίσεων στη γενικότερη διαμόρφωση ιδεολογιών και νοοτροπιών των ανθρώπων του πνεύματος και της τέχνης στον 19^ο αιώνα ισοδυναμεί με μεθοδολογική αλλαγή παραδείγματος, και αναδεικνύει μια θεμελιώδη ασυνέχεια μεταξύ 19^{ου} και 21^{ου} αιώνα. Εντός του ίδιου πλαισίου, η Τέχνη θεωρήθηκε πρόγευση της προσδοκώμενης μελλοντικής νίκης του Πνεύματος, ιδίως μέσω της αναβίωσης (λέξη-κλειδί: «gessuscitation») της αρχαιοελληνικής τέχνης.

Ευριπίδης Γαραντούδης

Η αναβίωση της αρχαίας ελληνικής μετρικής τον 19^ο αιώνα: μετρική θεωρία και ποιητική πράξη

Η αναβίωση των αρχαίων ελληνικών μέτρων είναι ένα από τα περισσότερο ενδιαφέροντα φαινόμενα της ποιητικής θεωρίας και πράξης του ελληνικού 19^{ου} αιώνα, λόγω ακριβώς της αλληλενέργειας θεωρίας και πράξης: από τη μια υποστηρίζεται μια μετρική θεωρία των νεοελληνικών στίχων η οποία όχι μόνο ορίζεται αλλά και αξιολογείται με κριτήριο τη στενή σχέση ή και ταύτιση της νεότερης τονικής μετρικής με την αρχαία προσωδία, από την άλλη γράφονται ποιήματα που λειτουργούν ως η έμπρακτη επαλήθευση αυτής της θεωρίας. Η μέχρι τώρα έρευνα της αναβίωσης των αρχαίων μέτρων έχει ήδη αναδείξει ότι αυτή συναρτάται τόσο με τις κλασικιστικές-αρχαιόστοιχες αντιλήψεις της λεγόμενης «Αθηναϊκής Σχολής», αλλά και ευρύτερα με τις ιδεολογικές ροπές της εποχής, όσο και με την πρόσληψη των σύγχρονων δυτικών αντιλήψεων περί της αρχαιότητας. Π.χ. ο Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής, σε δεκάδες δοκιμακά κείμενά του, δημοσιευμένα από το 1936 μέχρι το θάνατό του (1892) ή μεταθανάτια (σε μελέτες, βιβλιοκρισίες, επιστολές, εισαγωγές και προλόγους σε λογοτεχνικά κείμενα ή μεταφράσεις του, στις εκθέσεις των ποιητικών διαγωνισμών στους οποίους συμμετείχε, στις σημειώσεις ενός εγχειριδίου αρχαίας ελληνικής μετρικής για σχολική χρήση, ακόμη και στα Απομνημονεύματά του), υποστήριξε μια μετρική θεωρία των νεοελληνικών στίχων, η οποία όχι μόνο ορίζεται αλλά και αξιολογείται με κριτήριο τη στενή σχέση ή και ταύτιση της νεότερης τονικής μετρικής με την αρχαία προσωδία. Στόχος της ανακοίνωσης είναι να σχολιαστεί περαιτέρω το φαινόμενο της αναβίωσης της αρχαίας ελληνικής μετρικής με βάση τα στοιχεία που προκύπτουν από την έρευνα των περιοδικών του 19^{ου} αιώνα, σε συνδυασμό και με τα πορίσματα του ερευνητικού προγράμματος «Ποιητικά κείμενα αναβίωσης των αρχαίων μέτρων στον 19^ο αιώνα» (Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών, 2003-2004, επιστημονικοί υπεύθυνοι: Νάσος Βαγενάς και Ευριπίδης Γαραντούδης). Αποτέλεσμα της έρευνας του εν λόγω προγράμματος ήταν η καταγραφή σε ηλεκτρονική βάση δεδομένων και η ψηφιοποίηση σε ηλεκτρονικό αρχείο 400 περίπου ποικίλης έκτασης ποιημάτων που εμπίπτουν στην κατηγορία της αναβίωσης των αρχαίων μέτρων. Τα ποιήματα αυτά εντοπίστηκαν στο σύνολο των 617 ερευνηθέντων ποιητικών βιβλίων του 19^{ου} αιώνα και των αρχών του 20^{ου} αιώνα.

Μιχάλης Γεωργίου

Το Γερμανικό και το «δικό μας» θέατρο κατά τον 19^ο αιώνα

Οι ελληνογερμανικές σχέσεις έχουν μια μακρόχρονη ιστορία, ξεκινώντας από τις πρώτες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα, με το φιλελληνικό κίνημα, που είχε συντελέσει στη δημιουργία του εθνικού αισθήματος των Γερμανών, και το οποίο μετέφερε στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος, κυρίως από την περίοδο διακυβέρνησης του Όθωνα, τα πρότυπα του κλασικισμού και της αρχαιολατρίας. Στην

εισήγηση αυτή προσαποθούμε να αναδείξουμε ότι ανταποκρίσεις στον ελληνικό περιοδικό Τύπο κατά το 19^ο αιώνα, που αφορούσαν παραστάσεις αρχαίων ελληνικών τραγωδιών στη Γερμανία συντέλεσαν στην αναβίωση του αρχαίου ελληνικού δράματος στην Ελλάδα. Η πρώτη ανταπόκριση δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα *Αθηνά* το 1842, από ανώνυμο αρθογράφο και αφορούσε την ιστορικοιστική παράσταση της *Αντιγόνης* του Σοφοκλή στο Βερολίνο, σε σκηνοθεσία Ludwig Tieck με τη μουσική του Mendelssohn. Το όραμα για τη σκηνική αναβίωση του αρχαίου ελληνικού δράματος στην Ελλάδα εκπληρώθηκε το 1867, όταν ο καθηγητής Πανεπιστημίου Αθανάσιος Ρουσόπουλος, παρουσίασε παράσταση της *Αντιγόνης*, κατά το σκηνοθετικό πρότυπο του Tieck. Το 1875, δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα της ελληνικής διασποράς στην Ιταλία, *Κλειώ Τεργέστης*, άρθρο του καθηγητή φιλοσοφίας, Θεαγένη Λειβαδά, σχετικά με την παράσταση της *Αντιγόνης* σε σκηνοθεσία Heinrich Laube στο Burgtheater της Βιέννης. Το 1886, ο Γεώργιος Δροσίνης, ενημέρωνε με άρθρο του στο περιοδικό *Εστία* τους Έλληνες αναγνώστες για παράσταση της *Αντιγόνης* στη Λειψία σε σκηνοθεσία Heinrich Demuth. Την ίδια χρονιά άρθρο ανωνύμου συγγραφέα στο *Δελτίον της Εστίας* ενημέρωνε για την παράσταση της *Θηβαϊκής τριλογίας (Οιδίπους Τύραννος, Οιδίπους επί Κολωνώ και Αντιγόνη)* στο θέατρο του Μονάχου. Στο ίδιο έντυπο, ανώνυμος δημοσιογράφος δημοσιεύει άρθρο, σχετικά με τις παραστάσεις του *Οιδίποδα Τυράννου*, καθώς και του *Κύκλωπα* του Ευριπίδη σε σκηνοθεσία Adolf Wilbrandt. Το 1889, άρθρο που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό *Εστία* ενημέρωνε για την *Τετραλογία* αποτελούμενη από τα έργα: *Ιφιγένεια εν Αυλίδι* του Ευριπίδη, *Ηλέκτρα* του Σοφοκλή, *Ιφιγένεια εν Ταύροις* και *Κύκλωπας* του Ευριπίδη στο θέατρο του Ντάρμστατ. Τη δεκαετία του 1880 η ελληνική λογιόσύνη, επιδιώκει να μεταφέρει τις γερμανικές ιστορικοιστικές παραστάσεις αρχαίων τραγωδιών στην Ελλάδα. Το 1887 ο Άγγελος Βλάχος, ανέβασε τον *Οιδίποδα Τύραννο* με τα σκηνικά και τα κοστούμια να κατασκευάζονται στο Μόναχο. Το 1888 ο Δημήτριος Κορομπλάς παρουσίασε την *Αντιγόνη* με σκηνικά που βασίστηκαν σε αρχιτεκτονικά σχέδια του γερμανού αρχαιολόγου Wilhelm Dörpfeld. Το φαινόμενο κορυφώνεται το 1889 με την παράσταση των *Περσών* σε σκηνοθεσία του πρίγκιπα Bernhard, γιο του Georg, Δούκα του Σαξ-Μάινινγκεν, στο πλαίσιο των ηγεμονικών γάμων του Κωνσταντίνου Α΄ και της Σοφίας Χοεντσόλλερν. Το ζήτημα της ανάπτυξης της ελληνικής εθνικής συνείδησης, μέσω της σύνδεσης του σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού με την αρχαιότητα, βρίσκεται πίσω από την επιθυμία σκηνικής αναβίωσης του αρχαίου δράματος. Το θέατρο συντελεί στον προσδιορισμό της εθνικής ταυτότητας, ως φαντασιακής κατασκευής, μέσω αντιθετικών διεργασιών που συσχετίζουν ενδογενείς με εξωγενείς παράγοντες, με τους τελευταίους να αποτελούν το γερμανικό μοντέλο ερμηνείας των αρχαίων τραγωδιών, όπως αυτό είχε αναπτυχθεί κάτω από συγκεκριμένες ιστορικές συνθήκες.

Βαρβάρα Γεωργοπούλου

Το πρόσωπο του Νέρωνα στην ελληνική δραματουργία του 19^{ου} αιώνα

Γεωργία Γκότση

Οι Νεοέλληνες στον καθρέφτη του Ξένου. Ελληνοβρετανικά πολιτισμικά δίκτυα, 1870-1900

Η δράση λογίων, που διαδραματίζουν τον ρόλο των διαπολιτισμικών μεσολαβητών μεταξύ Ελλάδας και Ευρώπης, είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό, ωστόσο ελάχιστα διερευνημένο νήμα του πλέγ-

ματος των ιδεολογικών συναντήσεων του εθνικού με το δυτικό στη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα. Η ανακοίνωση, αξιοποιώντας άγνωστο υλικό που απόκειται στο αρχείο Ν. Γ. Πολίτη, στόχο έχει να αναδείξει όψεις των διαπολιτισμικών σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ Ελλήνων και Βρετανών συγγραφέων και λογίων στο τέλος του 19^{ου} αιώνα και οδηγούν στην προώθηση της μελέτης της γλώσσας και του πολιτισμού των νεότερων Ελλήνων (σε αντιδιαστολή με τη μελέτη των κλασικού παρελθόντος) στη Βικτωριανή Αγγλία. Στην εξέλιξη της πολιτισμικής αυτής ανταλλαγής οι Έλληνες λόγιοι επιχειρούν να κατευθύνουν την πραγμάτευση και τον προσδιορισμό του «εθνικού» εκτός των ορίων του εθνικού κράτους ενώ οι Βρετανοί να ενσωματώσουν το νεοελληνικό στοιχείο στην πρόσληψη του «ελληνικού» πολιτισμού, στο πλαίσιο μιας έντονης αντιπαράθεσης για την αξία του πρώτου. Οι ζυμώσεις αυτές διαμορφώνουν την έννοια της ελληνικότητας μέσα από μία τεθλασμένη διαδρομή, στην οποία το ιθαγενές συνεργάζεται με το ξένο.

Αθανασία Γλυκοφρύδη-Λεοντσίνη

Όψεις της εθνικής ταυτότητας στον φιλοσοφικό στοχασμό του 19^{ου} αιώνα

Η έννοια της εθνικής ταυτότητας συνδέεται άμεσα με αυτήν της πολιτισμικής αλλά και με τον εθνικό χαρακτήρα, οποίος απασχολεί την ευρωπαϊκή διάνοηση κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα, έχει όμως άμεση έκφραση και σε φιλοσοφικά κείμενα του ελληνικού 19^{ου} αιώνα, που ασχολούνται με το εθνικό εγώ και τα χαρακτηριστικά του γνωρίσματα σε μια προσπάθεια των νεοελλήνων στοχαστών να προσδιορίσουν την ιδιαιτερότητα του ελληνικού λαού και του ελληνικού χαρακτήρα. Μέσα από τα κείμενα αυτά θα προσδιορισθεί ο εθνικός χαρακτήρας που συνδέεται με την επιχειρηματολογία που παρέχουν Επτανήσιοι στοχαστές, όπως λ.χ. ο Π. Βράιλας-Αρμένης και άλλοι, συγκριτικά με απόψεις ευρωπαίων σχολιαστών που αναφέρονται κυρίως σε αρνητικά γνωρίσματα του χαρακτήρα των κατοίκων Ιονίων Νήσων.

Κέλη Δασκαλά

«Καμμίαν ραφήν και καμμίαν κλωστήν πουθενά!»: αμφισημία και ετερότητα στα «παραμύθια» του Γ. Μ. Βιζυηνού και του Όσκαρ Ουάιλντ

Ο 19^{ος} αιώνας έχει χαρακτηριστεί ως η κατεξοχήν περίοδος αναζήτησης της καταγωγής. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν η πολυσυζητημένη *Καταγωγή των ειδών* του Δαρβίνου (1859) και η συζήτηση για τις εθνικές ταυτότητες. Στην Ελλάδα παρόμοια (στο τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα συγκεκριμένα) δεν είναι λίγα τα ανοικτά μέτωπα: το κράτος βρίσκεται υπό διαμόρφωση, η ιδιοσυστασία της εθνικής ταυτότητας, η αξία και τα όρια των λογοτεχνικών ειδών απασχολούν τους λόγιους της εποχής. Το 1884, ο Γ. Μ. Βιζυηνός δημοσιεύει *Το μόνον της ζωής του ταξείδιον* (1884), ένα υβριδικό κείμενο που μετεωρίζεται μεταξύ της προφορικής παράδοσης του παραμυθιού και της γραπτής αφήγησης. Η παρούσα ανακοίνωση παρακολουθεί πώς ο Βιζυηνός κόβει και ράβει τον μύθο του «γενναίου ραφτάκου» (δημοφιλές παραμύθι των αδερφών Γκριμ), αναπτύσσοντας μια αφηγηματική στρατηγική παρόμοια με εκείνη του ομοτέχνου του Όσκαρ Ουάιλντ, η οποία στηρίζεται στην αμφισημία, δοκιμάζοντας τα όρια των ειδών και της ταυτότητας των ηρώων. Ο Ιρλανδός συγγραφέας δεν περνά απευθείας από την ποίηση στην πεζογραφία. Την εποχή που η Ιρλανδία αναζητά τη θέση της στο πλαίσιο της βρετανικής αυτοκρατορίας και ο

Ουαίλντ τη θέση του στο λογοτεχνικό πεδίο (δεν έχει ακόμα εκδώσει τα έργα που τον καθιέρωσαν), ο ιρλανδός συγγραφέας κυκλοφορεί δύο συλλογές παραμυθιών (1884 και 1887). Την ίδια περίπου εποχή, ο Βιζυηνός δημοσιεύει το παραμύθι-διήγημα *Το μόνον της ζωής του ταξείδιον*. Αναδεικνύοντας τις αμφισημίες στον παραμυθιακό λόγο των δύο λογοτεχνών, θα δούμε πώς πραγματεύονται τα όρια της ετερότητας, πώς αναμετρώνται με την έννοια του «ξένου», τη δύσκολη συνάντηση/αναμέτρηση του Εαυτού με τον Άλλο. Είναι αξιοπρόσεχτο ειδικότερα πως ο Βιζυηνός, ενώ στην εκκίνηση της καλλιτεχνικής του σταδιοδρομίας θυμίζει τον φιλόδοξο «γενναίο ραφτάκο» (ας μην ξεχνάμε το παιδικό παραμύθι του *Ο τρομάρας*, 1884), στην ωριμότητά του παραπέμπει μάλλον στον ουαλδικό πρωταγωνιστή του *Ψαλιδοχέρη* – ταινία του Τιμ Μπάρτον – ο οποίος, χάρη στα χέρια-ψαλίδια που διαθέτει, δημιουργεί περίεργα και περίτεχνα γλυπτά, μαγεύει τους ανθρώπους, αλλά δεν ανήκει πουθενά, ούτε στο παραμύθι, ούτε στον πραγματικό κόσμο, δεν είναι ούτε άνθρωπος ούτε πλάσμα της φαντασίας. Με άλλα λόγια, ωριμάζοντας ο Βιζυηνός καλλιτεχνικά, εγκαταλείπει την ευκολία του μανικαϊστικού κόσμου του κλασικού παραμυθιού της εποχής του. Οι ήρωες στα διηγήματά του, όπως συμβαίνει και στα «παραμύθια» του Όσκαρ Ουαίλντ, δεν ανήκουν σε μια (εθνική, φυλετική, πολιτισμική, θρησκευτική) κατηγορία. Η «αμφίσημη» ταυτότητα των ηρώων, όπως εξάλλου και των κειμένων που εξετάζουμε, δείχνει την υπέρβαση των απόλυτων κατηγοριοποιήσεων και των αντιθέτων – το έχει ήδη τονίσει η επιστημονική έρευνα (Μαίρη Μικέ, Μαρία Καραϊσκού). Την ίδια ώρα ωστόσο τονίζει, όπως θα δείξουμε, ότι το κενό παραμένει. Η μαγική ένωση του παραμυθιού δεν επιτυγχάνεται – τα κείμενα, όπως και οι ήρωες, μεταωρίζονται ανάμεσα σε διαφορετικές παραδόσεις και αντιλήψεις, καλώντας μας να διαβάσουμε μεταφορικά και ταυτόχρονα κυριολεκτικά τη φράση *καμμίαν ραφήν και καμμίαν κλωστήν πουθενά!*

Μαρία Δημάκν-Ζώρα

«Ὡμεν Ἕλληνες ἰδοὺ τὸ πᾶν.» Η διαμόρφωση της εθνικής δραματουργίας ως παράγοντας εθνικής αυτοσυνειδησίας μέσα από προλογικά κείμενα θεατρικών έργων του 19^{ου} αιώνα

Στην ανακοίνωση παρουσιάζονται τα προλογικά κείμενα θεατρικών έργων του 19^{ου} αι. που απηχούν τις απόψεις του συγγραφέα για τη διαμόρφωση εθνικής δραματουργίας ως οχήματος έκφρασης και προβολής της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του ελληνισμού. Ο Σπυρίδων Βασιλειάδης, στα κείμενα του οποίου – μεταξύ άλλων – εστιάζουμε την προσοχή μας, διερευνά τη σύγχρονη του ευρωπαϊκή δραματουργία προσπαθώντας να ανεύρει τα στοιχεία που ανταποκρίνονται στην ελληνική εθνική φυσιογνωμία, όπως εκείνος τη σκιαγραφεί μέσα από τη σχέση με τον αρχαίο ελληνικό πολιτισμό και τη δημοτική, λαϊκή παράδοση. Μέσα από τα προλογικά κείμενα διαφαίνονται οι οφειλές σε ξένους και έλληνες προγενέστερους συγγραφείς και αναπτύσσεται ένας νοερός διάλογος για τα ποιοτικά στοιχεία που συναπαρτίζουν την εγχώρια εθνική ταυτότητα.

Κατερίνα Διακουμπούλου

Οι Ευρωπαίοι μονωδοί μέσα από τον ελληνικό περιοδικό τύπο του 19^{ου} αιώνα

Τις δεκαετίες του 1840 και του 1850 η ελληνική περιοδική αρθρογραφία μονοπωλείται από τις εισαγόμενες παραστάσεις της ιταλικής όπερας, η οποία έχει εδραιωθεί ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του 1830 χάρη στις ενέργειες του Γκαετάνο Μέλι παραγκωνίζοντας το θέατρο πρόζας, το οποίο

εν συνεχεία κατά τη δεκαετία του 1840 καταποντίζεται χάρη στην επίσημη, βασιλική στήριξη του λυρικού θεάτρου από τον Όθωνα. Οι σπύλες των περιοδικών «Ποικίλα» και «Χρονικά» εκτός από τα κοινωνικά και τα πολιτικά νέα, αποτιμούν την αξία των ιταλιδων μονωδών (Emilia Cominotti, Marietta Marinangeli) και εξυμνούν τις συνθέσεις των Ιταλών μουσουργών. Η οπερατική κίνηση της Αθήνας είναι απόλυτα συνυφασμένη με τη πολιτική ζωή της χώρας και η έναρξη των λυρικών παραστάσεων συμπίπτει με την έναρξη των λειτουργιών της Βουλής. Η κοσμοπολίτικη «εμμονή» με το λυρικό θέατρο αποκλείει κάθε πιθανή αναζήτηση πολιτισμικής ταυτότητας και διαφαιίνεται μέσα από τις ελάχιστες εκλαϊκευμένες σπύλες των περιοδικών η τάση απαξίωσης του θεάτρου πρόζας και η συστηματική ανάδειξη του λυρικού θεάτρου. Από τη μια δημοσιεύονται ανεκδοτολογικού περιεχομένου σύντομα κείμενα όπου υπογραμμίζεται ο «τυχοδιωκτικός» χαρακτήρας των ηθοποιών και από την άλλη η αντίστοιχη ανεκδοτολογία για τους λυρικούς τραγουδιστές αγγίζει τα όρια του εξωπραγματικού. Στόχος της παρούσας μελέτης είναι να κατηγοριοποιήσει τους καλλιτέχνες ανά φύλο και είδος φωνής (φασ), να μελετήσει το ρεπερτόριο και, τέλος, να διερευνήσει τις επιδράσεις αυτής της άτυπης σχολής στις εγχώριες παραστατικές τέχνες.

Καίτη Διαμαντάκου-Αγάθου

«Τὸν μὲν γὰρ ἡγούμαι σοφόν, τῷ δ'ἤδομαι» Αισχύλος ή Ευριπίδης: Τα διλήμματα ενός εκκολαπτόμενου μεταφραστή στα τέλη του 19^{ου} αιώνα

Οι αρχές της μεταφραστικής ενασχόλησης του Ι. Γρυπάρη (1870-1942) με την αρχαία τραγωδία ανάγονται στις τελευταίες γυμνασιακές τάξεις στη Μεγάλη του Γένους Σχολή της Κωνσταντινούπολης, όταν ο έφηβος μαθητής, μεταξύ των άλλων πειραματισμών του με τις μεταφραστικές και μετρικές δυνατότητες που του παρείχε η αρχαία γλώσσα και γραμματεία, αποδίδει έμμετρα στην καθαρεύουσα τον *Αγαμέμνονα* του Αισχύλου. Αν στη διάρκεια των σπουδών του στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (όπου γράφεται τον Σεπτέμβριο του 1888), ο Γρυπάρης συνεχίζει να παίρνει επαίνους για την καθαρευουσιάνικη μετάφραση του Αισχύλου, που είχε φέρει μαζί του από την Πόλη, ο Ευριπίδης είναι εκείνος που πρώτος θα παράσχει στον ανήσυχο, γλωσσικά και ιδεολογικά, φοιτητή το λογοτεχνικό πεδίο – της *Ιφριγένειας* – όπου αυτός θα δοκιμάσει τις μεταφραστικές του δυνατότητες για πρώτη φορά στη δημοτική γλώσσα. Ποιο είναι το πλαίσιο των ιδεολογικών και λογοτεχνικών ζυμώσεων στις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα (αρχικά στην Κωνσταντινούπολη και στη συνέχεια στην Αθήνα), εντός του οποίου ο εκκολαπτόμενος φιλόλογος και μεταφραστής-ποιητής (και μαζί του ενδεχομένως μια ολόκληρη γενιά λογίων) αμφιταλαντεύεται ανάμεσα στον Αισχύλο και τον Ευριπίδη ως εκφραστές της νέας γλωσσικής και εθνικής ταυτότητας; Ποιες είναι οι πολιτισμικές και διαπολιτισμικές διεργασίες (κυρίαρχες ξενόγλωσσες εκδόσεις-μεταφράσεις, κυρίαρχες ελληνόγλωσσες εκδόσεις-μεταφράσεις, ζυμώσεις στο γλωσσικό και πολιτικό πεδίο), που μετατοπίζουν τον νεαρό φιλόλογο από τον καθαρευουσιάνικο Αισχύλο στον δημοτικό Ευριπίδη και από κει στον δημοτικό Αισχύλο, στον οποίο θα αφοσιωθεί αποκλειστικά από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα και για τρεις τουλάχιστον δεκαετίες, μέχρι να στραφεί στον Σοφοκλή αλλά και να επιστρέψει και πάλι στον Ευριπίδη της νεότητάς του;

Λουκία Ευθυμίου

Δυτικά πρότυπα και ελληνικότητα: Η *Εφημερίς των Κυριών* της Καλλιρρόης Παρρέν και τα διλήμματα του ελληνικού φεμινιστικού κινήματος

«Έγραψα μόνη μου την Εφημερίδα μου από την πρώτη ως την όγδοη σελίδα. Φυσικά υπό διάφορα ψευδώνυμα. Δεν είχα ούτε μία συνεργάτιδα. Είχα φέρει ένα Ιταλικόν ασήμαντον περιοδικό, καθώς και το Γαλλικόν του Léon Richer των Γυναικείων Δικαιωμάτων. Από αυτό είχα μεταφράσει μίαν μελέτη δια μίαν δημοσιογράφον Αμερικανίδα. [...] Είναι 6 Μαρτίου του 1887. Το φύλλον είναι έτοιμον». Αν και η ιδρύτρια της Εφημερίδος των Κυριών – λαμβάνοντας υπόψη της τον εθνικιστικό λόγο της εποχής της – είχε επισταμένως φροντίσει, μέσα από κείμενα και δημόσιες παρεμβάσεις, να τονίσει και να αποδείξει την «ελληνικότητα» και την εθνική αποστολή του αγώνα της υπέρ των δικαιωμάτων των γυναικών προτείνοντας μια εναλλακτική νομιμοποιητική αφήγηση καθαρή από όποιες επείσακτες συνδηλώσεις, η μαρτυρία της αυτή, γραμμένη στα 1915, είναι δηλωτική του ρόλου που έπαιξαν τα δυτικά πρότυπα της γυναικείας αμφισβήτησης τόσο στη συγκρότηση μιας φεμινιστικής συνείδησης στην Ελλάδα όσο και στην οργάνωση της εγχώριας συλλογικής γυναικείας κίνησης. Την αμφίθυμη και εν πολλοίς αποσιωπημένη αυτή σχέση του ελληνικού και του δυτικού φεμινιστικού κινήματος κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα φιλοδοξεί να αναδείξει η παρούσα ανακοίνωση. Με επίκεντρο τον διάλογο που αναπτύσσεται προνομιακά με τη γαλλική γυναικεία κίνηση – πιο οικεία λόγω της έντονης επιρροής του γαλλικού πολιτισμού στον ελληνικό χώρο εκείνη την περίοδο –, επιχειρείται μια πρώτη καταγραφή των πρωτοβουλιών και ενεργειών της Καλλιρρόης Παρρέν και των συνεργατριών της (συστηματική παρακολούθηση των ξένων γυναικείων επιτευγμάτων και κατακτήσεων, συνεπής παρουσία στις διεθνείς συναντήσεις, επαφές με τα μέλη παλαιών και νέων φεμινιστικών δικτύων) με στόχο την ένταξή τους σε μια ευρύτερη οργάνωση, μια παγκόσμια «γυναικεία αδελφότητα» στο πλαίσιο της οποίας όμως η ελληνική συμμετοχή, σε ρόλο διαμεσολάβησης μεταξύ Δύσης και Ανατολής, φεμινισμού και ελληνισμού, φιλοδοξεί να διατηρήσει την ιδιαιτερότητά της.

Θάλεια Ιερωνυμάκη

Η παρουσία του ξένου σε εξυμνητικά ποιητικά είδη. Εθνική και ειδολογική ταυτότητα

Με άξονα την παρακολούθηση των μετασχηματισμών των εξυμνητικών ποιητικών ειδών στον 19ο αιώνα (εθνεγερτικά άσματα, και κυρίως ωδές), στην ανακοίνωση θα διερευνηθεί ο ρόλος των επαναστατικών γεγονότων και των εθνικών ανεξαρτητοποιήσεων, που διαδραματίζονται εκτός ελλαδικού χώρου, στη διαμόρφωση των συγκεκριμένων ειδών. Ειδικότερα, από την ανεξαρτησία του Βελγίου (1839), τις ευρωπαϊκές επαναστάσεις (1848-1849), ακόμα και έως την ανεξαρτησία του Μαυροβουνίου (1878), η εξυμνητική ποίηση αντλεί θεματικό υλικό το οποίο με τη σειρά του συμβάλλει στη διαμόρφωση της ταυτότητάς της. Η παρουσία του ξένου, ενίοτε προσωποποιημένη σε εμβληματικές μορφές (όπως ο Κάρολος Αλβέρτος ή ο Βίκτωρ Εμμανουήλ) καθορίζει την ίδια την εθνική ταυτότητα μέσα από τη σύγκριση, τη διαφοροποίηση ή την προσδοκία σύμπλευσης με την ευρωπαϊκή πραγματικότητα· η ταυτότητα αυτή διαμορφώνεται και προβάλλεται στα εξυμνητικά ποιήματα, συμβάλλοντας παράλληλα στη διαμόρφωση της δικής τους ειδολογικής ταυτότητας.

Servanne Jollivet

Ελληνικότητα και πηγές της αρχαιότητας: η επιρροή της γερμανικής φιλοσοφίας της ιστορίας

Κατερίνα Καρακάση

Γυναικεία γραφή και πολιτισμική διαμεσολάβηση. Αικατερίνης Ζάρκου: *Περί των εν Γερμανία συγγραφέων γυναικών*

Επίκεντρο της ανακοίνωσης είναι ένα σχετικά εκτεταμένο άρθρο της Αικατερίνης Ζάρκου του 1881 στο περιοδικό *Ποικίλη Στοά* με τίτλο «Περί των εν Γερμανία συγγραφέων γυναικών», όπου παρουσιάζεται η γυναικεία λογοτεχνική σκηνή της Γερμανίας. Η «μελέτη» αυτή, όπως χαρακτηρίζεται το κείμενο μέσα στο περιοδικό, είναι ενδεικτική της προσπάθειας των γυναικών συγγραφέων να δημιουργήσουν τις κατάλληλες συνθήκες ώστε να κατοχυρώσουν και εκείνες το δικαίωμα στη λογοτεχνική δημιουργία, το δικαίωμα στην εκφορά δημοσίου λόγου στην νέα τάξη πραγμάτων όπως διαμορφώνεται προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα στη νεώτερη Ελλάδα. Στο πλαίσιο της ανακοίνωσης θα παρουσιαστούν συγκριτικά οι κοινωνικοπολιτικές, ιδεολογικές, καθώς και οι ποιοτολογικές προϋποθέσεις της γυναικείας γραφής στη Γερμανία και στην Ελλάδα την εποχή εκείνη, ενώ παράλληλα θα επιχειρηθεί μέσω της κριτικής ανάγνωσης του άρθρου της Ζάρκου να αναδειχτεί ο ρόλος των γυναικών στην πολιτισμική διαμεσολάβηση μεταξύ οικείου και ξένου και στη δημιουργία της νέας εθνικής ταυτότητας.

Άννα Καρακατσούλη

Φιλέλληνες, Μισέλληνες και εθνική συγκρότηση στην Επανάσταση του 1821

Η Επανάσταση του 1821 έφερε σε επαφή δύο κόσμους, τους Έλληνες της Οθωμανικής Ανατολής και τους Φιλέλληνες της φιλελεύθερης Δύσης, που μέχρι τότε είχαν θεωρητική μόνο γνώση ο ένας για τον άλλον και έθεσε σε δοκιμασία τις εκατέρωθεν φαντασιακές αναπαραστάσεις. Η συμμετοχή των Φιλελλήνων στον ελληνικό Αγώνα για την Ανεξαρτησία έχει αποτελέσει αντικείμενο πολλών μελετών και προσεγγίσεων. Εδώ μας ενδιαφέρει πρωτίστως η προβληματική ενσωμάτωση των Ελλήνων στην αναδυόμενη ιδεολογία της ευρωπαϊκής ταυτότητας από την πλευρά εκείνης της ομάδας των Φιλελλήνων μαχητών που έλαβαν ενεργά μέρος στον ένοπλο αγώνα κατά της οθωμανικής κυριαρχίας. Μέσα από απομνημονεύματα, εντυπώσεις, αλληλογραφίες και δημοσιεύματα στον Τύπο αναδύονται οι δυσκολίες προσέγγισης και κατανόησης των δύο παραδειγμάτων καθώς η προκατασκευασμένη και εξιδανικευμένη εικόνα των απογόνων του κλασικού κλέους ορθώνει ανυπέρβλητα ενίοτε εμπόδια στην αποδοχή της εθνικής ιδιαιτερότητας των Νεοελλήνων. Συχνά τα πρότυπα αναφοράς σχετίζονται με τις περισσότερο οικείες εμπειρίες των αποικιών, στις πιο καλοπροαίρετες αφηγήσεις οι Έλληνες εξομοιώνονται με τους Ινδούς και ο κοσμοπολιτισμός των ξένων θελοντών υποχωρεί δραματικά. Από την άλλη, οι εξεγερμένοι Έλληνες προσπαθούν ταυτόχρονα να εξασφαλίσουν τη στήριξη των δυτικών Δυνάμεων και την αποδοχή τους ως σύγχρονο ευρωπαϊκό έθνος, αλλά και να διαχειριστούν τις δυσαρέσκειες και συγκρούσεις που προκύπτουν από την ασυμβατότητα των φιλελληνικών πρακτικών και αντιλήψεων με την ελληνική τακτική του πολέμου, τις εγχώριες πολιτικές φιλοδοξίες και τους διαφορετικούς πολιτισμικούς ορίζοντες.

Για την ανάλυση της δύσκολης αυτής «συνάντησης με το ξένο» στην επαναστατική δεκαετία του 1820 η έννοια της *κρυπτο-αποικιοκρατίας* (crypto-colonialism) του Michael Herzfeld καθώς και η πρόσφατη συζήτηση για τις σχέσεις κοσμοπολιτισμού και εθνικισμού θα μας είναι ιδιαίτερα διαφωτιστικές προκειμένου να διαπιστώσουμε κατά πόσο και πώς επηρεάζει την υπό διαμόρφωση νεοελληνική εθνική ταυτότητα και τις αμφισημίες της (ευρωπαϊκή ή ανατολίτικη, οικεία ή ξενοτική;).

Κωνσταντίνος Καρδάμης

Προσεγγίσεις της ελληνικής αρχαιότητας στα επαναστασιακά οπερατικά έργα

Είτε στο πολύτομο έργο του Κερκυραίου ιστορικού Ανδρέα Μάρμορα (1672) είτε στις περιηγητικές αφηγήσεις του 19^{ου} αιώνα είτε στο *Delle cose Corciresi* (1848) του Ανδρέα Μουστοξύδη η σύνδεση της Επτανήσου με το αρχαιοελληνικό, μυθολογικό ή μη, παρελθόν της ήταν άμεση και απτή, ενώ η έλευση των Δημοκρατικών Γάλλων συνέβαλε στην περαιτέρω ανάδειξη της ως στοιχείου εθνικού (αυτο)προσδιορισμού. Ωστόσο, και παρά την εξαιρετική ανάπτυξη του μελοδράματος στα Επτάνησα ήδη από τον 18^ο αιώνα, οι υποθέσεις αρχαιοελληνικού ενδιαφέροντος δεν εμφανίζονται με ανάλογο τρόπο στις πλοκές οπερατικών έργων γηγενών συνθετών. Είναι, βέβαια, γνωστό, ότι η λεγόμενη «επτανασιακά όπερα» είναι αποτέλεσμα της κορύφωσης της μουσικής ανάπτυξης των Ιονίων Νήσων κατά τον 19^ο αιώνα. Η χρονική αυτή σύμπτωση φαίνεται ότι συνέβαλε στον συνδυασμό των ευάριθμων αυτών μελοδραματικών συνθέσεων και με τα κατά καιρούς επίκαιρα κοινωνικά και πολιτικά αιτήματα, προσφέροντας μια ακόμη πτυχή της πρόσληψης της αρχαιότητας στον ελλαδικό χώρο. Με αυτά κατά νου η προτεινόμενη παρουσίαση πρόκειται να ασχοληθεί με τρεις περιπτώσεις οπερατικών έργων Επτανησίων συνθετών που αντιπροσωπεύουν τρεις διαφορετικές κοινωνικές και ιστορικές στιγμές: Τα αρχαιοελληνικής έμπνευσης έργα της πρώιμης περιόδου (1815-1827) του Νικόλαου Χαλικιόπουλου Μάντζαρου προσφέρουν μια ιδέα της αμοιβαίας πρόσληψης της αρχαιότητας εντός και εκτός Επτανήσου κατά τα πρώιμα έτη της βρετανικής διοίκησης των νησίων. Στη συνέχεια, η όπερα *Dirce, figlia di Aristodemo* (1857) σε μουσική του μαθητή του Μάντζαρου, Δομένικου Παδοβάνη, και λιμπρέτο του Ιταλού πατριώτη Severiano Fogacci θα αποτελέσει έναυσμα για την εξέταση της διάδρασης με τους Ιταλούς πρόσφυγες με κοινό τόπο την αρχαιότητα και την ιταλική κλασικιστική δραματουργία. Τέλος, η όπερα *Μαραθών-Σαλαμίς* (1886-1888) του Παύλου Καρρέρ θα δώσει την ευκαιρία για την προσέγγιση του νεοκλασικού ρεύματος την περίοδο της πρώτης κορύφωσης του «σλαβικού κινδύνου» και την επαύριον της γενικής επιστράτευσης του 1885 και του αποκλεισμού των ελληνικών παραλίων από τους συμμαχικούς στόλους το 1886. Παράλληλα θα εξεταστεί και η αποφυγή χρήσης αρχαιοελληνικής θεματολογίας με την επιλογή του Διονυσίου Ροδοθεάτου να συνθέσει το 1876 τη μουσική για την οσσιανική πλοκή της *Oitona*.

Πέγκυ Καρούζου

Όψεις του χώρου και εθνική ταυτότητα σε ελληνικές ταξιδιωτικές αφηγήσεις του 19^{ου} αιώνα

Στην εργασία αυτή διερευνάται η αντίληψη του χώρου μέσα από τη μελέτη ενδεικτικών ταξιδιωτικών αφηγήσεων ελληνών λογίων και λογοτεχνών του 19^{ου} αι. που αφορούν ταξίδια εντός και εκτός της Ελλάδος. Το ταξίδι ως μετατόπιση στο χώρο παρέχει τη δυνατότητα επαφής με την ετερότητα εντός και εκτός των συνόρων συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της αντίληψης του

εθνικού. Στην έρευνα αξιοποιούνται θεωρητικά εργαλεία για το χώρο (κυρίως από τις μελέτες των H. Lefebvre, Ph. Hamon και B. Westphal) προκειμένου να μελετηθούν όψεις της εθνικής ταυτότητας μέσα από την παραγωγή του χώρου όπως αυτή διαφαίνεται από τις αναφορές στην αρχαιότητα και το ρόλο των μνημείων, τη διάκριση αστικού και φυσικού τοπίου, ελληνικού και δυτικού χώρου. Στις διαφορετικές οπτικές γωνίες και λειτουργίες που χαρακτηρίζουν τα υπό εξέταση ταξιδιωτικά κείμενα (π.χ. στις αφηγήσεις περιηγητών και λογίων δεσπόζει ο διδακτικός χαρακτήρας, σε αυτές των λογοτεχνών μαζί με τις αισθητικές αναζητήσεις εντοπίζονται οι πιο φιλοσοφικές και υποκειμενικές προσεγγίσεις του χώρου ενώ στις γυναικείες αφηγήσεις εγγράφονται ιδιαιτερότητες της γυναικείας οπτικής) αναδεικνύονται οι πτυχές και οι διαπλοκές του εθνικισμού και του κοσμοπολιτισμού στις αφηγήσεις για το χώρο και την εθνική ταυτότητα.

Ειρήνη- Ίρια Κατσαντώνη

Το περιοδικό *Ποικίλη Στοά* (1881-1899): Μία θεώρηση της πρόσληψης των ευρωπαϊκών ρευμάτων στο θέατρο και τη λογοτεχνία

Μέσα από την επίσημη έκδοση του περιοδικού *Ποικίλη Στοά*, η οποία λειτούργησε ως ανασκόπηση του έτους, θα γίνει μια παρουσίαση των ευρωπαϊκών επιρροών στην Αθήνα της εποχής 1881-1889 και 1891, 1899, τόσο μέσα από μεταφράσεις θεατρικών έργων όσο και από μεταφράσεις και αναφορές λογοτεχνικών κειμένων αλλά και καλλιτεχνικών γεγονότων της εποχής. Παράλληλα, θα παρουσιαστούν κάποια γενικά στοιχεία σχετικά με τους εκδότες και τους εμπνευστές του περιοδικού καθώς και οι βασικοί τους στόχοι. Το περιοδικό είχε εκτός των άλλων και στόχο τη σύνδεση της εθνικής προόδου με την ανάπτυξη του περιοδικού Τύπου, μέσα από μεταφράσεις λογοτεχνικών κειμένων, δοκιμίων, θεατρικών έργων αλλά και ελληνικών διατυπώσεων γύρω από τις συνθήκες της εποχής. Στο πλαίσιο αυτό συναντούμε ποιήματα, δοκίμια, λογοτεχνικά κείμενα, διηγήματα αλλά και αναφορές σχετικά με την κλασική μουσική, τη μόδα της Ευρώπης, τις τάσεις που προτείνονται από άλλες χώρες καθώς και κοινωνικά ζητήματα (π.χ. η θέση της γυναίκας και η χειραφέτησή της). Στις σελίδες του βρίσκουμε κείμενα των Δ. Κορομηλά, Τ. Αμπελά, Ι. Σούτσου, Ι. Ισιδ. Σκυλίση, Κ. Φ. Σκόκου, κ.ά. Μεταξύ των κειμένων, βρίσκονται και κάποια θεατρικά έργα είτε από μεταφράσεις γαλλικών έργων είτε πρωτότυπα ελληνικά έργα τα οποία θα παρουσιαστούν και θα αναλυθούν έπειτα από την γενική θεώρηση και ανασκόπηση του χαρακτήρα του περιοδικού. Στα θεατρικά αυτά κείμενα, γίνονται αναφορές στις διαπροσωπικές σχέσεις, τον απαγορευμένο έρωτα, σε κάποια φιλοσοφικά ζητήματα αλλά και στην χειραφέτηση της γυναίκας μέσω της μόρφωσης και της πνευματικής της προόδου.

Αλέξανδρος Κατσιγιάννης

«Έρωτα», Ελληνικότητα και Δύση. Ιδεολογικές χρήσεις της έννοιας του Έρωτα σε έργα της δημόσιας λογοτεχνίας από τη νεοελληνική κριτική

Στον κριτικό λόγο που αρθρώθηκε από μερίδα της νεοελληνικής λογοισύνης του 19^{ου} και 20^{ου} αι. για έργα της κρητικής λογοτεχνίας αλλά και τα δημοτικά τραγούδια η έννοια του Έρωτα ανάγεται σε ποιοτικό κριτήριο διερεύνησης της ελληνικής, «εθνικής» ή εν τέλει «ξένης» ταυτότητας των εξεταζόμενων λογοτεχνικών έργων. Ιδιαίτερα στον κριτικό λόγο του Σπ. Ζαμπελίου, του Γ.

Σωτηριάδη και του Ν. Γ. Πολίτη για τον *Ερωτόκριτο* ή τα δημοτικά τραγούδια η έννοια του Έρωτα εξετάζεται υπό το πρίσμα ενός πολιτισμικού όσο και εθνικού *versus* μεταξύ της ελληνικής και της δυτικής ταυτότητας. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να εξεταστεί στη διαχρονία του το κριτικό αυτό δίπολο, καθώς και να διερευνηθούν οι αιτίες που υπαγόρευσαν στο κριτικό αυτό *ντισκούρ* να προσδιορίσει την έννοια του Έρωτα στα εξεταζόμενα λογοτεχνικά έργα ως ενδεικτικό στοιχείο εθνικού χαρακτήρα, εντοπιότητας ή ετερότητας.

Ηρώ Κασιώτη

Άλλο κόμης κι άλλο κόντες ή Οι Νέοι Μυλωνάδες, μια διασκευή «κατά τα καθ' ημάς» που δεν ευτύχησε

Στα 1888 εκδίδεται με την υπογραφή του Σπυρίδωνος Καλύβα, μια πεντάπρακτη κωμωδία, *Οι Νέοι Μυλωνάδες*, διασκευή «κατά τα καθ' ημάς» της γνωστής ξένης κωμωδίας *Οι Μυλωνάδες*. Παρά τις αρετές της, την αναγνωρισιμότητα του δημιουργού της και την ευνοϊκή τότε, αλλά κι αργότερα, συγκυρία, η διασκευή αυτή δεν είδε ποτέ, απ' όσο γνωρίζουμε, τα φώτα της ράμπας. Η ανακοίνωση επιχειρεί να δώσει μια εξήγηση, συγκρίνοντας το πρότυπο και τη διασκευή, με στόχο ν' ανιχνεύσει τους όρους που το ξένο έργο έγινε σε τέτοιο βαθμό οικείο, ώστε η διασκευή του «κατά τα καθ' ημάς» να μείνει αναξιοποίητη.

Παναγιώτης Κιμουρτζής και Άννα Μανδουλαρά

Οράματα «Αυτοκρατορίας». Βυζάντιο και Δυναστικό καθεστώς επί Όθωνα

Στις 7 Αυγούστου 1821 ο γνωστός φιλέλληνας, καθηγητής στο Μόναχο, Friedrich Thiersch διατύπωσε σε άρθρο του στη σημαντική γερμανική εφημερίδα *Augsburger Allgemeine Zeitung* (αρ. φύλλου 130) την άποψη ότι «μόνο με διάλυση της ξεπεσμένης τουρκικής κυβέρνησης και με την επανίδρυση του βυζαντινού θρόνου μπορούσε να ενισχυθεί η νοτιοανατολική Ευρώπη και να αποκτήσει σημασία... όχι μόνο για το καλό των λαών της, αλλά και για τη σωτηρία και τη διασφάλιση της ευρωπαϊκής τάξης». Αρκετά χρόνια αργότερα, όταν στις 20 Μαΐου (1 Ιουνίου) 1835 ο Όθων συμπλήρωσε τα είκοσι χρόνια του και, σύμφωνα με το πρωτόκολλο του Λονδίνου, ανέλαβε άμεσως την εξουσία, εορτάστηκε η τελετή ενηλικίωσης του Μονάρχη. Ο Νικόλαος Δραγούμης στο βιβλίο του *Ιστορικά Αναμνήσεις* σημειώνει ότι ο βασιλιάς Λουδοβίκος Α', πατέρας του Όθωνα και κύριος εμπνευστής πολλών πολιτικών αποφάσεων του ελληνικού βασιλείου, επιθυμούσε η στέψη να τελεσθεί δια χρίσματος και να τηρηθούν απαράλλακτα όλα τα έθιμα της ανατολικής εκκλησίας, όπως συνέβαινε επί της εποχής των Βυζαντινών αυτοκρατόρων. Για τον σκοπό αυτόν διατάχθηκε η κατασκευή μεγαλοπρεπούς στέμματος και σκήπτρου, ενώ το περιβάλλον του Βαυαρού βασιλιά διερεύνησε ενδελεχώς «τα εν Βυζαντίω τελούμενα προ της αλώσεως». Τελικώς, όπως γνωρίζουμε, το σχέδιο εγκαταλείφθηκε για πολλούς πολιτικούς λόγους, ανάμεσα στους οποίους ήταν και η ενδεχόμενη άμεση εμπλοκή της Ορθόδοξης Ρωσίας στα ελληνικά πράγματα. Η παρούσα ανακοίνωση θα διερευνήσει την πρώιμη ενσωμάτωση του Χριστιανικού και Αυτοκρατορικού Βυζαντίου στην συγκρότηση του εθνικού λόγου, ως μία σημαντική εκδοχή του νεοκλασικού βυβαρικού ρομαντισμού. Κυρίως θα μας απασχολήσουν τα υποφώσκοντα «οράματα αυτοκρατορίας» Βαυαρών και Ελλήνων που έδρασαν από σημαίνουσες θέσεις μέσα στο ελληνικό

βασιλείο αλλά και στο Μόναχο. Πρόκειται για τους ανθρώπους που διαμόρφωσαν τα συλλογικά προαπαιτούμενα, τόσο ιδεολογικών προταγμάτων (Μεγάλη Ιδέα, Ιστορία του Ελληνικού Έθνους του Κ. Παπαρρηγόπουλου) όσο και πολιτικών πράξεων (ελληνικές εισβολές στην Ήπειρο και την Θεσσαλία το 1853-1854, Κριμαϊκός Πόλεμος).

Βασική υπόθεση της εργασίας μας αποτελεί η άποψη ότι μπορεί κατά την οθωνική περίοδο να επικράτησε το αρχαιοελληνικό προφίλ του βασιλείου, όμως, πολύ πριν τον Κωλέττη, το απολυταρχικό καθεστώς και οι φορείς του στην Ελλάδα οραματίζονταν μια Χριστιανική Αυτοκρατορία με πρότυπο το Βυζάντιο. Το πρωτογενές υλικό που τεκμηριώνει την υπόθεση εργασίας, παρότι είναι διάσπαρτο και υπαινικτικό (Πανηγυρικοί και Πρυτανικοί Λόγοι του Οθώνειου Πανεπιστημίου, άρθρα, βιβλία και απομνημονεύματα επιφανών Βαυαρών, η αλληλογραφία της Βασίλισσας Αμαλίας, αρχιτεκτονικές προτάσεις για το Οφθαλμιατρείο, επίσημες δημόσιες τελετές) μας βοηθά να αποκαλύψουμε το ρόλο της βασιλικής ιδεολογίας και της συμβολικής εξουσίας που καθημερινά εγκαθίδρυε το στέμμα, στη συγκρότηση της ελληνικής εθνικής ταυτότητας.

Νεκταρία Κλαπάκη

Από το επιστημολογικό παράδειγμα της αναβίωσης στους τρόπους της νεώτερης πρόσληψης της «επιφάνειας»

Πρόσφατες μελέτες στο πεδίο των σπουδών πρόσληψης έχουν τονίσει ότι η νεοελληνική πρόσληψη του κλασικού παρελθόντος, μία εκ των πραγμάτων σύνθετη και περιπλοκή διαδικασία, δεν μπορεί πλέον να ερμηνευθεί επαρκώς μέσω της χρήσης των επιστημολογικών παραδειγμάτων της αναβίωσης και της συνέχειας που χρησιμοποιήθηκαν κατά τον 19ο αιώνα για να αναλύσουν τη σχέση της νεότερης Ελλάδας με το κλασικό και το βυζαντινό παρελθόν αντίστοιχα. Τα τελευταία χρόνια το ενδιαφέρον στις νεοελληνικές σπουδές πρόσληψης του κλασικού παρελθόντος έχει μετατοπιστεί από την ανάδειξη της συνέχειας του κλασικού παρελθόντος με τον νεοελληνικό πολιτισμό στη διερεύνηση της υβριδικότητας και της ποικιλομορφίας του τελευταίου· από τη μελέτη των ελίτ μορφών πρόσληψης του κλασικού παρελθόντος στην εξέταση των μαζικών μορφών πρόσληψής του· από την ημιμόδοση της κειμενικής πρόσληψης του κλασικού παρελθόντος στον επιτελεστικό χαρακτήρα της πρόσληψής του· και τέλος, από την ανάδειξη του αιώνιου, άχρονου μεγαλείου του στην κριτική, ιστορικοποιημένη πρόσληψή του.

Συμβάλλοντας στην πρόσφατη επανεξέταση της νεοελληνικής πρόσληψης του κλασικού παρελθόντος, η παρούσα ανακοίνωση διερευνά το πώς χρησιμοποιείται ο τρόπος της επιφάνειας στο πλαίσιο του νεοελληνικού ρομαντισμού και συγκεκριμένα στο έργο του Κάλβου και του Σολωμού. Μολονότι σημείο εκκίνησης της ανακοίνωσης αποτελεί η παρατήρηση ότι η χρήση του ανωτέρω τρόπου στο έργο του Κάλβου και του Σολωμού συνιστά περίπτωση νεοελληνικής αναβίωσης μίας συγκεκριμένης πτυχής του κλασικού παρελθόντος, αυτό που επιχειρείται πρωτίστως είναι η ανάδειξη των τρόπων με τους οποίους η επιφάνεια διαμεσολαβείται και επανερμηνεύεται μέσω του νεοκλασικισμού και του ρομαντισμού· “αποθρησκαιοποιείται” μέσω της διαδικασίας της εκκοσμίκευσης στην οποία αναπόφευκτα υπόκειται λόγω της σύνδεσής της με τη νεοελληνική νεωτερικότητα· και, τέλος, τίθεται στην υπηρεσία των πολιτικών στόχων του νεοελληνικού εθνικισμού δεδομένου ότι γίνεται αντικείμενο οικειοποίησης, αναπλασίωσης και επανεμφάνειάς από τον νεοελληνικό εθνικιστικό λόγο.

Αριστέα Κομνηνέλλη

Η λίμνη του Λαμαρτίνου, ποίημα μεταφρασθέν υπό Α. Βλάχου, Σ. Βασιλειάδη, Ι. Καρασούτσα, Α. Βαλαωρίτου, Εν Αθήναις, 1878. Μια έκδοση που αποζητά τον μεταφρασεολογικό σχολιασμό

Θέμα της ανακοίνωσης θα αποτελέσει η έκδοση του 1878 τεσσάρων μεταφράσεων του ποιήματος «Le Lac» του Lamartine από τους Άγγελο Βλάχο (1864), Σπυρίδωνα Βασιλειάδη (1870), Ιωάννη Καρασούτσα (1872) και Αριστοτέλη Βαλαωρίτη (1878). Η τελευταία, μάλιστα, χαρακτηρίζεται «παράφρασις». Η συγκεκριμένη έκδοση αποτελεί ακόμη μία έκφανση του μεταφρασεολογικού ενδιαφέροντος της εποχής καθώς καλεί τον αναγνώστη να διαβάσει, παράλληλα, μάλιστα, με το πρωτότυπο, τέσσερις μεταφραστικές εκδοχές του ίδιου ποιήματος, οι οποίες χρονικά δεν απέχουν σημαντικά. Στην εισαγωγή της ανακοίνωσης, θα σχολιαστεί η εκδοτική επιλογή να συγκεντρωθούν σε ένα τόμο οι τέσσερις μεταφράσεις και το πρωτότυπό τους ως μία παρότρυνση προς τον αναγνώστη για μεταφρασεολογικό προβληματισμό με άξονα την αναμετάφραση. Θα ακολουθήσει, ως κύριο σώμα, ο συγκριτικός σχολιασμός των τεσσάρων μεταφραστικών στρατηγικών. Θα αναζητηθούν, μέσα από τις τέσσερις παράλληλες μεταφράσεις, οι μεταμορφώσεις του εμβληματικού ποιήματος του γαλλικού ρομαντισμού οι οποίες συντελούνται κατά την μεταφορά του στην ελληνική γλώσσα. Μέσα από επιλεγμένα αποσπάσματα, η ανάλυση θα είναι πρωτίστως υφολογική καθώς θα αναζητηθούν οι τρόποι που επέλεξαν οι συγκεκριμένοι Έλληνες μεταφραστές του 19^{ου} αιώνα να αποδώσουν τον ρομαντικό λυρισμό, ενώ θα επιχειρηθεί και σύντομος σχολιασμός της απόδοσης του γαλλικού αλεξανδρινού στίχου.

Μιχάλης Κονάρης

Αρχαία ελληνική θρησκεία και εθνικός χαρακτήρας στο έργο του Κωνσταντίνου Παπαρρηγόπουλου

Κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα παρατηρείται έντονο ενδιαφέρον εκ μέρους Ελλήνων λογίων και ιστορικών για την αρχαία ελληνική θρησκεία. Στο βαθμό που το φαινόμενο αυτό έχει μελετηθεί, την προσοχή των ερευνητών έχει κατά κύριο λόγο προσελκύσει η εμφάνιση της λαογραφίας στις τελευταίες δεκαετίες του αιώνα. Η ανακοίνωση αυτή εξετάζει τις απόψεις που διατυπώνει για την αρχαία ελληνική θρησκεία ο «εθνικός ιστορικός» Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος: μια παραμελημένη πτυχή του έργου του με σημαντικές όμως προεκτάσεις για την εικόνα του εθνικού χαρακτήρα των Ελλήνων που προβάλλεται στην *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*. Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στα εξής ζητήματα: α) Υπό ποια οπτική προσεγγίζει ο Παπαρρηγόπουλος την αρχαία ελληνική θρησκεία και τι υποδηλώνει η προσέγγισή του για τις αντιλήψεις του περί θρησκείας και τη σχέση της με το έθνος; β) Ποια η στάση του απέναντι στις διεθνείς αντιπαράθεσεις και θεωρίες περί αρχαίας ελληνικής θρησκείας της εποχής (θεωρία περί των Αιγυπτιακών ή Σημιτικών καταβολών της αρχαίας ελληνικής θρησκείας, Ινδο-Ευρωπαϊκή θεωρία, κ.ά.) και γιατί τις απορρίπτει ή τις τροποποιεί; ποιος είναι ο ρόλος της αρχαίας ελληνικής θρησκείας στο ευρύτερο σχήμα της αντιδιαστολής του Ελληνισμού με τον «Ασιατισμό» που διέπει το έργο του; γ) Πώς ο Παπαρρηγόπουλος διαχειρίζεται τη σχέση της αρχαίας ελληνικής θρησκείας με τον Χριστιανισμό και τη μετάβαση από την προχριστιανική στη χριστιανική περίοδο και τι αυτό συνεπάγεται για τις απόψεις του περί εξέλιξης του εθνικού χαρακτήρα στην πορεία του χρόνου και περί της ιστορικής συνέχειας των Ελλήνων; Τα συμπεράσματα που προκύπτουν για το ρόλο που

ο Παπαρρηγόπουλος αποδίδει σε φυλετικούς, γεωγραφικούς και πολιτιστικούς παράγοντες στη διαμόρφωση του ελληνικού εθνικού χαρακτήρα και η απήχηση των απόψεών του, θα αξιολογηθούν στα πλαίσια μιας συγκριτικής ματιάς στην εγχώρια και διεθνή ιστοριογραφία της περιόδου.

Γεώργιος Κοτελίδης

Πέρασμα στην Ινδία. Η εικόνα της Ινδίας στον ελληνικό περιοδικό τύπο του 19^{ου} αιώνα

Ο 19^{ος} αιώνας ανοίγει δρόμους σε νέους προορισμούς ή διευκολύνει περάσματα σε τόπους, που στο παρελθόν φάνταζαν μακρινοί ή εξωτικοί. Οι αποικιοκρατικές σχέσεις, η ναυτιλία και το εμπόριο, όπως εξελίσσονται τον αιώνα αυτό, διαμορφώνουν ένα καινούργιο παγκόσμιο χάρτη. Ως εκ τούτου δημιουργείται ένας διάυλος πολιτισμικής μεταφοράς, κατά τον οποίο πολιτισμικά στοιχεία διεισδύουν από τη μία κουλτούρα στην άλλη και συνδιαμορφώνονται. Η προκείμενη ανακοίνωση στοχεύει να παρουσιάσει την εικόνα της Ινδίας στην ελληνική γραμματεία, όπως αυτή αποτυπώνεται στα ελληνικά λογοτεχνικά περιοδικά του 19^{ου} αιώνα. Σε αυτό το πλαίσιο θα σκιαγραφηθεί εν συντομία η εικόνα της Ινδίας στη νεοελληνική λογοτεχνία της εποχής, ενώ ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί στον Δημήτριο Γαλανό τον Αθηναίο. Ο Δημήτριος Γαλανός, που τιμάται ως ο πρώτος Έλληνας Ινδολόγος, κατόρθωσε να κερδίσει με το μεταφραστικό του έργο την εκτίμηση και το θαυμασμό των ευρωπαίων μελετητών του 19^{ου} αιώνα, φέρνοντας ακόμα πιο κοντά την ινδική σκέψη και φιλοσοφία στους κόλπους της Ευρώπης.

Στέλλα Κουρμπανά

Το «πρώτο ελληνικό μελόδραμα» και οι διεκδικητές του

Αν και οξύμωρο, στην ιστορία της ελληνικής μουσικής κατά τον 19^ο αιώνα «πρώτο ελληνικό μελόδραμα» δεν χαρακτηρίστηκε μόνο ένα. Άλλοτε με γνώμονα την εθνικότητα του συνθέτη, άλλοτε με βάση τη γλώσσα, την εθνικού χαρακτήρα θεματολογία, αλλά και τη χρήση φολκλορικών στοιχείων στη μουσική, τα μελοδραματικά (και όχι μόνο) έργα που διεκδίκησαν τον τίτλο του «πρώτου ελληνικού μελοδράματος» ήταν τόσα, όσα και τα κριτήρια που θα μπορούσαν να θεμελιώσουν σε θεωρητική βάση το τι συνιστά τη «μουσική ελληνικότητα». Το πλήθος των έργων αυτών σηματοδοτεί αφενός μεν τη σταθερή και επανερχόμενη ανάγκη για τη δημιουργία «ελληνικού μελοδράματος» (καθώς οι αλλαγές του ιδεολογικού προσανατολισμού φαίνεται πως έσβηναν από τη συλλογική μνήμη τις προηγούμενες απόπειρες «πρώτου ελληνικού μελοδράματος»), αλλά και την αναγκαιότητα του κατά καιρούς επαναπροσδιορισμού των όρων χαρακτηρισμού της ελληνικότητας στη μουσική, σε συνάρτηση και πάλι με τα χρονικά και ιστορικά δεδομένα. Στην ανακοίνωση αυτή θα σχολιαστούν περισσότερο ή λιγότερο γνωστά έργα, οπερατικά και μη, του 19^{ου} αιώνα, που για τους παραπάνω λόγους έχουν χαρακτηριστεί ως το «πρώτο ελληνικό μελόδραμα».

Ιωάννης Κυριακωννάκης

Ελληνικότητα και Κωνσταντινούπολη. Μαρτυρίες του 19^{ου} αιώνα από τη λόγια παράδοση του Γένους

Η ανακοίνωση θα αναφερθεί σε κύρια ερωτήματα του Συνεδρίου όπως αυτά διατυπώθηκαν και απαντήθηκαν στην Κωνσταντινούπολη, ιδίως κατά το β΄ ήμισυ του 19^{ου} αιώνα. Θα αναλυθεί, με

βάση πηγές από περιοδικές εκδόσεις (*Ο εν Κωνσταντινούπολει Ελληνικός Φιλολογικός Σύλλογος, Εκκλησιαστική Αλήθεια*) αλλά και βιβλία προερχόμενα από την Κωνσταντινούπολη, ο τρόπος με τον οποίον αντιλαμβάνονταν οι Έλληνες λόγιοι που έδρασαν κατά την οικεία περίοδο στην οθωμανική πρωτεύουσα την πολιτισμική, ιστορική και πολιτική παρουσία του Ελληνισμού. Η διάπλαση μίας κωνσταντινοπολίτικης ιστορικής συνείδησης διήρχετο από την εξοικείωση με τις βυζαντινές σπουδές, ενδεχομένως προτού αυτή η εξοικείωση επιχειρηθεί από λογίους στο ελληνικό κράτος. Η ελληνικότητα συνδέθηκε εξάλλου από τους ίδιους συγγραφείς με το αρχαίο ελληνικό παρελθόν, αλλά έγιναν προσπάθειες να αποκατασταθεί και η πιο πρόσφατη – μετά το 1453 – ιστορία του Γένους, με την αναδίφηση του έργου Ελλήνων συγγραφέων που διατήρησαν την κατάσταση των γραμμάτων σε ένα στοιχειώδως ανεκτό επίπεδο κατά την Τουρκοκρατία. Στις λόγιες πηγές που θα παραθέσουμε δεν λείπει ο διάλογος με τη δυτική επιστήμη και ιδεολογία, ο οποίος σε πολλές περιπτώσεις συγγραφέων και αναλόγως του επιστημονικού πεδίου φανερώνει ουσιαστικές επιγνώσεις, αλλά και την διακρηυσσόμενη αναγκαιότητα να καλλιεργηθούν τα εν λόγω πεδία (π.χ. εκείνο της τοπογραφίας-αρχαιολογίας Κωνσταντινουπόλεως) από εθνικούς πνευματικούς φορείς κατά τρόπο πληρέστερο εν συγκρίσει προς τα έως τότε δυτικά πορίσματα.

Κωνσταντίνος Κυριακός

«Να εγείρωμεν μίαν άλλην πτυχήν, μιας άλλης φιλολογίας»: Οι πρώτες φάσεις της έντυπης και σκηνικής πρόσληψης του ρωσικού θεάτρου στην Ελλάδα

Στην προσέγγισή μας θα σχολιασθούν οι πρώτες, αντιπροσωπευτικές και καθοριστικές, φάσεις κατά την πρόσληψη της ρωσικής δραματοουργίας στην ελληνική σκηνή. Με στόχο την ανάδειξη της ιδεολογικής και αισθητικής επικοινωνίας με τα διδάγματα μιας μακράς λογοτεχνικής και θεατρικής παράδοσης με διεθνή απήχηση και επιρροή και δίνοντας έμφαση στην ιδιαιτερότητα της καλλιτεχνικής σφραγίδας του «σλαβικού πνεύματος», θα αξιολογηθούν τόσο τα μεταφραστικά εγχειρήματα και εν γένει οι δραστηριότητες στον χώρο των γραμμάτων (εκδόσεις, ημερήσιος και περιοδικός τύπος) όσο και το ύφος και η πρόσληψη των πρώτων παραστάσεων ρωσικών έργων στην ελληνική σκηνή. Ειδικά θα μελετηθούν οι παραστάσεις των έργων *Τα παντρολογήματα* (1835) του Νικολάι Βασίλιεβιτς Γκόγκολ από το Θίασο Ελληνικής Κωμωδίας [Ευάγγελος Παντόπουλος, Δημοσθένης Αλεξιάδης, Νικόλαος Καρδοβίλλης], στα 1893· *Ο επιθεωρητής* (1836) του Γκόγκολ από το θίασο Δημοσθένη Αλεξιάδη στα 1900· *Το κράτος του ζόφου* (1886) του Λέοντος Τολστόι στα 1895 από τον Ελληνικό Δραματικό Θίασο Μένανδρο και στα 1902 από τη Νέα Σκηνή του Κωνσταντίνου Χρηστομάνου· *Το ξένο ψωμί* (1849) του Ιβάν Τουργκένιεφ από τη Νέα Σκηνή στα 1903. Αλλά και οι παραστάσεις των κωμωδιών *Γυαλιά καρφιά* (Θίασος Θεοδοσίου Πεταλά και Εμμανουήλ Λοράνδου, στα 1900) και *Ο λαγός* του Μασίνσκι (Ελληνικός Δραματικός Θίασος Πρόοδος, στα 1901).

Γιώργος Κωστακιώτης

Αναζητήσεις εθνικής ταυτότητας στο λαϊκό μυθιστόρημα της Κωνσταντινούπολης

Τα λαϊκά μυθιστορήματα του 19^{ου} αιώνα στην προσπάθειά τους να απαντήσουν στο αίτημα για τη δημιουργία μιας εθνικής φιλολογίας, βασίζουν συχνά τη θεματολογία τους σε σελίδες της

ελληνικής πρόσφατης ιστορίας προβάλλοντας έναν ηθικοπλαστικό και παιδευτικό χαρακτήρα. Έτσι πέρα από το ιδεολόγημα που θέλει την πολυπολιτισμική Κωνσταντινούπολη να λειτουργεί ως κέντρο του ελληνισμού, στα ελληνικά γράμματα μετά την απογοήτευση από την έκβαση του Κριμαϊκού πολέμου, κάνουν την εμφάνισή τους λαϊκά αναγνώσματα που αν και εστιάζουν την θεματική τους στον τουρκικό κόσμο, έχουν τελικό σκοπό την τόνωση του ελληνικού εθνικού αισθήματος. Στη μελέτη μας αυτή παίρνοντας αφορμή από το έργο του Στέφανου Ξένου, *Ο Διάβολος εν Τουρκία* (1862) και του Κωνσταντίνου Ράμφου, *Ο Χαλέτ Εφέντης* (1867-1869), θα εξετάσουμε τους μηχανισμούς τους οποίους επιστρατεύουν οι συγγραφείς για να θέσουν ακόμη και αυτή την οθωμανική ιστορία και την οργάνωση της οθωμανικής αυλής στην υπηρεσία της τόνωσης της εθνικής συνειδησης. Θα προσπαθήσουμε να καταλάβουμε πώς η διαπραγμάτευση της τουρκικής ιστορικής πραγματικότητας ως προβληματικής ετερότητας υποτάσσει την προοπτική του έργου στις ανάγκες του ελληνικού εθνικού γίνεσθαι, ενώ ο νεοελληνισμός εξυπηρετεί τη δική του πορεία με μια αναμφισβήτητη εμπιστοσύνη στην προφάνειά του.

Βασιλική Λαλαγιάννη

Μέσα από το βλέμμα του Άλλου: Ελληνικότητα και αναδυόμενες ταυτότητες στο έργο της Dora d'Istria

Η συγγραφέας και ταξιδιώτισσα Dora d'Istria (1828-1888), γαλλόφωνη ευγενής των παραδοσυνάβων ηγεμονιών, από τις σημαντικότερες διανοούμενες του 19^{ου} αιώνα, θεωρείται ως η πρώτη από εκείνες τις γυναίκες που ασχολήθηκαν με το Ανατολικό ζήτημα, και ιδιαίτερα με τη δημιουργία των εθνών-κρατών στην περιοχή των Βαλκανίων (R. Lewis, 2004). Μέσα από το έργο της, λογοτεχνικό και δημοσιογραφικό, προσπαθεί να αναδείξει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε λαού της χερσονήσου, και να συνηγορήσει στην ανεξαρτησία και την αυτονομία του. Είναι η εποχή που κυριαρχεί στους κόλπους της ευρωπαϊκής διανόησης η νέα αντίληψη για τη δημιουργία του έθνους-κράτους. Στα έργα της *Excursions en Roumelie et en Morée* (1863), *Les Femmes en Orient* (1859), και την εκτενή μελέτη της «La Nationalité hellénique» (*Revue des deux Mondes*, 1867), εξετάζει τις αντιλήψεις και τους τρόπους ζωής της καθημερινότητας («everyday life», J. Shotter, 1993) και τον λαϊκό πολιτισμό και ιδιαίτερα τα δημοτικά τραγούδια, με στόχο να αναδείξει την ελληνική ταυτότητα ως συνέχεια της αρχαίας και να ενδυναμώσει την παρουσία του νεοσύστατου ελληνικού κράτους στους κόλπους του δυτικού κόσμου. Τόσο μέσα από τη αρθρογραφία της στον Τύπο της εποχής, το λογοτεχνικό της έργο αλλά και τη μεγάλη αλληλογραφία που διατηρούσε με εξέχουσες προσωπικότητες της εποχής, αντικρούει τις θέσεις του Φαλμεράιερ σχετικά με την καταγωγή των Ελλήνων και την ιστορική συνέχεια. Η ενασχόληση με την ποιητική του λαϊκού πολιτισμού που συναντάται στην Dora d'Istria, εντάσσεται σε ένα ευρύτερο ενδιαφέρον για την ανακάλυψη και μελέτη των παραδοσιακών δομών υπό την επίδραση του ευρωπαϊκού εθνικισμού του 19^{ου} αιώνα, τάσεις του οποίου μεταλαμπαδεύτηκαν και στην Ελλάδα, ιδίως μετά τη δημιουργία του έθνους-κράτους (Α. Πολίτης, 1999). Η δυτική ερμηνεία της εθνικής ταυτότητας αναφερόταν σε ένα πολιτισμικό σύνολο με κοινή πορεία στο χρόνο, κοινές ιστορικές μνήμες, σύμβολα, μύθους και παραδόσεις (Α. Smith, 2000).

Γεώργιος Λεοντσίνης

Ιόνια νησιά στη στροφή του 18^{ου} προς τον 19^ο αιώνα: Από το «σκότος της δουλείας» στο «έαρ της ελευθερίας» και στο «φως του κόσμου»

Βασίλης Λέτσιος

Για τη μετάφραση των ποιητικών μορφών στα Επτάνησα του 19^{ου} αι.: Λορέντζος Μαβίλης

Το μεταφραστικό έργο του Λορέντζου Μαβίλη ξεπερνά σε έκταση το πρωτότυπό του. Όμως από τις 20 περίπου μεταφράσεις ποιημάτων που έκανε ο Μαβίλης μόνο 4 δημοσιεύτηκαν από τον ίδιο. Οι υπόλοιπες δημοσιεύτηκαν για πρώτη φορά στην πρώτη έκδοση των έργων του και, παρόλο που αποτελούν σχεδιάσματα μεταφραστικών ασκήσεων, είναι αξιολογότερες. Οι περισσότερες χρονολογούνται στην περίοδο 1884-85, όταν σπούδαζε στο Μόναχο. Οι μεταφράσεις που φιλοτέχνησε ο Μαβίλης είναι από τη γερμανική, από την αγγλική, από την ιταλική λογοτεχνία, καθώς και από τη λατινική και τη σανσκριτική γλώσσα. Η σημασία που απέδιδε στις μεταφράσεις σπουδαιών έργων, όταν ήταν φοιτητής, διατηρήθηκε και αργότερα. Οι μεταφράσεις του αποδεικνύουν την επιμέλεια του ποιητή στο σμίλευμα του στίχου και την προσκόλληση στο νόημα του κειμένου, παρατηρούνται όμως αποκλίσεις από τη μορφή. Το «Σαββάτο στο χωριό» του Leopardi, λόγου χάριν, αποδόθηκε με 11 υπεράριθμους στίχους, διατηρήθηκε όμως η ατμόσφαιρα της νοσταλγίας που χαρακτηρίζει το πρωτότυπο κείμενο. Με αφορμή το θέμα της μετάφρασης των ποιητικών μορφών στα Επτάνησα του 19^{ου} αι. και μέσα από το πρίσμα των μεταφραστικών «ελευθεριών» του Μαβίλη, θα αναζητηθούν στην ανακοίνωση αυτή οι γραμματολογικές και ιδεολογικές ζυμώσεις που λαμβάνουν χώρα στα Επτάνησα και επικοινωνούν με την υπό διαμόρφωση «ελληνικότητα» της γραμματείας του 19^{ου} αιώνα.

Σοφία Ματθαίου

Μεταξύ λογισσύνης και επιστήμης: Η μορφή και το περιεχόμενο του αρχαιογνωστικού φιλολογικού δοκιμίου κατά τις πρώτες δεκαετίες του ελληνικού κράτους

Από τις παραμονές της Επανάστασης δημοσιεύονται, είτε αυτοτελώς είτε στα περιοδικά (π.χ. *Ερμής ο Λόγιος*, *Καλλιόπη* και αλλού), δοκίμια αρχαιογνωστικού περιεχομένου με «επιστημονικές» προδιαγραφές, βάσει των κριτηρίων της εποχής. Εκτός του Κοραή που συμπεριλαμβάνεται, αλλά είναι μια ειδική περίπτωση, συγγραφείς των δοκιμίων είναι λόγιοι των οποίων η δραστηριότητα συνεχίζεται και μετά την ίδρυση του ελληνικού κράτους (π.χ. Κωνσταντίνος Ασώπιος, Κωνσταντίνος Οικονόμος, Θεόκλητος Φαρμακίδης, Χριστόφορος Φιλιπτάς κ.ά.). Κατά τις πρώτες δεκαετίες του κράτους τέτοια δοκίμια δημοσιεύουν και νεώτεροι λόγιοι (Αλ. Ρ. Ραγκαβής, Στέφανος Α. Κουμανούδης, Ευθύμιος Καστόρχης κ.ά.). Δεδομένου ότι η αρχαιογνωσία δεν έχει ακόμη διακριθεί στην Ελλάδα σε αυτοτελείς επιστήμες (στην Ευρώπη η διαδικασία αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη, χωρίς ακόμη να έχει παγωθεί και εκεί η διάκριση των αρχαιογνωστικών επιστημών), τα αρχαιογνωστικά δοκίμια διαλαμβάνουν ποικίλες πηγές πληροφοριών. Συνήθως συνδυάζουν ιστορικές πληροφορίες που αντλούν από την ευρωπαϊκή βιβλιογραφία, φιλολογικές μαρτυρίες από τους αρχαίους συγγραφείς και αρχαιολογικά τεκμήρια (επιγραφές και παντός είδους μνημεία). Θα διερευνήσω: 1) Τις μεταβολές του περιεχομένου των δοκιμίων στη διάρκεια του χρόνου (πιθανώς

και μεταξύ προεπαναστατικής και μετεπαναστατικής περιόδου). 2) Αν συνάγεται κάποιος «τύπος» τέτοιων κειμένων. 3) Ποια είναι η επαγγελματική ιδιότητα και ο μορφωτικός «εξοπλισμός» των συγγραφέων (δεν είναι όλοι φιλόλογοι και γενικώς κατέχουν ποικίλα αξιώματα).

Νίκος Μαυρέλος

Το «ερμαφρόδιτον» της ελληνοχριστιανικής ταυτότητας (γλωσσικής-υφολογικής και πολιτισμικής) στον Κοραή και στον Ροΐδη

Με αφορμή την διατυπωμένη άποψη του Κοραή για τον «ερμαφρόδιτον λόγου χαρακτήρα» των βυζαντινών μυθιστοριών («Επιστολή προς Αλ. Βασιλείου»), φράση που δεν αφορά μόνο ή τόσο στη γλωσσική τους υπόσταση όσο στην κειμενική και την πολιτισμική τους ταυτότητα, θα γίνει μια ανίχνευση της γενικότερης ισχύος (εντός και άλλων κοραϊκών κειμένων) της άποψης για τον ρόλο της γλώσσας στον πολιτισμό και την εθνική ταυτότητα. Δεδομένης της εγγύτητας των απόψεων του Χιώτη λόγιου με εκείνες του Ροΐδη για το Βυζάντιο, αλλά και τον σχολιασμό που επιχειρεί ο τελευταίος σε σχέση με την προσπάθεια σύζευξης του ελληνικού με το χριστιανικό στοιχείο από τον Παπαρρηγόπουλο και τον Ζαμπέλιο στις μέρες του, ως ενίσχυση της Μεγάλης Ιδέας, θα επιχειρηθεί η σύγκριση των απόψεων των δύο συγγραφέων για την εθνική και κυρίως την πολιτισμική ταυτότητα των σύγχρονων Ελλήνων. Ειδικά ενδιαφέρουσα είναι η άποψη του Ροΐδη που διατυπώνεται στο κείμενο «Ορέστης και Πυλάδης», εκτός από τις γνωστές αναφορές στην *Πάπισσα Ιωάννα* και αλλού. Πίσω από τις απόψεις τους αυτές βρίσκεται η απέχθεια και των δύο για την προγονομανία που πηγάζει από την ιδεολογία της νεωτερικότητας την οποία πρεσβεύουν, όπως φαίνεται και από το όραμα του καθενός για το ελληνικό κράτος.

Άννα Μαυρολέων

Η αναβίωση του αρχαίου ελληνικού δράματος ως πολιτισμικό επίχειρημα εθνικής ταυτότητας στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα

Μετά την επανάσταση η συζήτηση περί αναβίωσης επηρεάζεται από τις παραστάσεις τις Ευρώπης αφ' ενός και αφ' ετέρου από την ανάγκη δημιουργίας ενός εθνικού κράτους εφάμιλλου των ευρωπαϊκών. Η επικράτηση του ιταλικού μελοδράματος στις πενιχρές ελληνικές θεατρικές σκηνές δημιούργησε την ανάγκη σ' ένα περιορισμένο κύκλο λογίων να αντισταθεί μέσω του αρχαίου δράματος που θα απέτρεπε τον ελληνικό πολιτισμό από το «φράγκεμα». Ταυτόχρονα οι ευρωπαϊκές παραστάσεις αρχαίου δράματος, όπως επίσης και η επικράτηση της μουσικής του Μέντελσον για την *Αντιγόνη* του Σοφοκλή, δημιούργησαν το έναυσμα για την αναβίωση. Οι πρώτες παραστάσεις ήταν οργανωμένες από το Πανεπιστήμιο αλλά και από κοσμικούς κύκλους λογίων. Το θέμα της αναβίωσης αφορούσε τον πνευματικό κόσμο της Αθήνας. Οι επαγγελματίες ηθοποιοί, αν και πρωταγωνιστούσαν σ' αυτούς τους ερασιτεχνικούς-ακαδημαϊκούς θιάσους, πολύ σπάνια ενσωμάτωναν στο ρεπερτόριο τους παραστάσεις αρχαίου δράματος. Μέσα στην κυρίαρχη τάση των *αρχαιοπρεπων* παραστάσεων, όπου όλα έπρεπε να μοιάζουν ή να φαίνεται ότι τείνουν στην αρχαία εποχή, το πρόβλημα της γλώσσας άρχισε ήδη από τις πρώτες εκείνες παραστάσεις να αναδύεται και στο θέατρο. Η παρούσα εισήγηση θα εστιάσει στον πολυδιάστατο «διαχειριστικό» τρόπο με τον οποίο η αναβίωση του αρχαίου δράματος στην Ελλάδα του 19^{ου}

αιώνα ενίσχυσε το πολιτισμικό προφίλ του νέου ελληνικού κράτους, επιχειρώντας να εδραιώσει την εθνική ταυτότητα του, υπό το πρίσμα του κλασικισμού και του ρομαντισμού και κάτω από συνθήκες πολιτικής και οικονομικής εξάρτησης που επέβαλαν οι Μεγάλες δυνάμεις.

Αικατερίνη Μπτραλέξι

Η Βαϊμάρη στην Αθήνα. Όψεις της πρόσληψης του γερμανικού κλασικισμού στην Ελλάδα του 19^{ου} αιώνα

Η ελληνική αρχαιότητα αποτελεί το κεντρικό σημείο αναφοράς του γερμανικού κλασικισμού, που αναπτύχθηκε στη Βαϊμάρη στο γύρισμα του 18ου προς τον 19ο αιώνα με βασικούς εκπροσώπους τον Γιόχαν Βολφγκανγκ φον Γκαίτε και τον Φρίντριχ φον Σίλλερ. Στο πλαίσιο της διερεύνησης των πολύπλοκων και αμφίδρομων λογοτεχνικών σχέσεων Ελλάδας και Γερμανίας κατά τον 19ο και 20ό αιώνα η συγκεκριμένη λογοτεχνική περίοδος αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Η αρχαία Ελλάδα αποτελεί για τον κλασικισμό της Βαϊμάρης μοντέλο ανθρωπιστικού ιδεώδους και εμφατική πηγή έμπνευσης τόσο για τη φιλοσοφία όσο και για την τέχνη, ενώ κατά τη διαδικασία συγκρότησης του νεοελληνικού κράτους τον 19ο αιώνα το νεοσύστατο κράτος θεωρήθηκε από την ευρωπαϊκή οπτική μοναδική ιστορικά ευκαιρία πραγμάτωσης του κλασικιστικού και ιδεαλιστικού προτύπου. Τι σήμαινε όμως αυτή η εισαγωγή του ευρωπαϊκού κλασικιστικού παραδείγματος για την πολιτισμική ταυτότητα της νέας Ελλάδας; Πως προσελήφθη και πως συζητήθηκε εν προκειμένω ο κλασικισμός της Βαϊμάρης στα πολιτιστικά δρώμενα της Ελλάδας κατά τον 19ο αιώνα; Η εισήγηση θα προσπαθήσει να δώσει απαντήσεις στο ερώτημα αυτό διερευνώντας την πρόσληψη του έργου των Γιόχαν Βολφγκανγκ φον Γκαίτε και Φρίντριχ φον Σίλλερ, με έμφαση στα κείμενα που έχουν ελληνικό θέμα.

Μαριλίζα Μπτσού

«Εστωσαν ημίν ήρωες του Φιλελληνισμού»: Η πρόσληψη του ξένου ως οικείου στον ελληνικό περιοδικό τύπο του 19^{ου} αιώνα

Από τον Πέρσι Σέλλεϋ στον Ερνέστο Ρενάν, από τον Καζιμίρ Δελαβίν στον Πούσκιν και από τη Δώρα Δίστρια στην Ιουλιέττα Λαμπέρ, η ιδιότητα του «φιλέλληνας» συνιστά πολύ συχνά διαβατήριο για την πρόσληψη ξένων λογοτεχνών και λογίων στην ελληνική γραμματεία του 19^{ου} αιώνα. Με αφετηρία κριτικά δοκίμια, βιβλιοκρισίες, εργοβιογραφικά άρθρα και μεταφράσεις στον ελληνικό περιοδικό τύπο κυρίως μετά το 1860 και με έμφαση σε λιγότερο τυπικές περιπτώσεις, θα επιχειρηθεί μια ανάγνωση των πολιτισμικών διαμεσολαβήσεων υπό την αίρεση του φιλελληνισμού και θα προταθεί μια τυπολογία των γνωρισμάτων που συνοψίζουν το διανοητικό στίγμα του/της «φιλέλληνας».

Αγγελική Μπικάκη

Ο Αντώνιος Βαρβέρης και η αρχαία ελληνική τραγωδία

Ο Αντώνιος Βαρβέρης, φοιτητής της Ιατρικής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, εμφανίστηκε για πρώτη φορά στο θέατρο στην ερασιτεχνική παράσταση της *Αντιγόνης* το 1867, η οποία δόθηκε

από φοιτητές του Πανεπιστημίου στο θέατρο Ηρώδου του Αττικού. Η καλλιτεχνική εντύπωση που έδωσε τότε οδήγησε τον Τύπο της εποχής, λίγα χρόνια αργότερα, να τον θεωρήσει κατάλληλο να ηγηθεί ενός σχήματος για παραστάσεις αρχαίων τραγωδιών. Στη συνέχεια, η δράση του στο πεδίο των παραστάσεων των αρχαίων ελληνικών τραγωδιών ήταν σταθερή σε όλη τη δεκαετία του 1870, ενώ το 1876 συνεργάστηκε με τον Μιχαήλ Αρνωτάκη στο θέατρο Ευριπίδης. Ανέβασε τον *Οιδίποδα Τύραννο*, την *Αντιγόνη* και τον *Αίαντα* σε αρκετές επαναλήψεις, για αρκετά χρόνια και από την αρχή της πορείας του υπογραμμίζονταν η μόρφωσή του και η αγάπη του για το αρχαίο δράμα. Το θέμα το οποίο θα με απασχολήσει αφορά τη συμβολή του στην αναβίωση της αρχαίας τραγωδίας. Οι πληροφορίες που έχουμε αφορούν το σκηνοθετικό και το υποκριτικό μέρος της εκτέλεσης των έργων. Συγκεκριμένα, οι παραστάσεις του Βαρβέρη χαρακτηρίζονταν, κυρίως, από την «κατ' αρχαίον τρόπον διδασκαλία». Τονίζονταν ότι οι παραστάσεις αυτές θα συνέβαλαν στο να μην ξεχαστούν τα «αθάνατα των προγόνων ημών έργα» και να ανατραπούν οι κατηγορίες ότι παραμελούνται τα «αριστουργήματα των προγόνων μας». Ενδιαφέρον στοιχείο ήταν η από μετάφραση διδασκαλία των έργων σε μια αρκετά πρώιμη εποχή, γεγονός που συνδέεται με τα εκτός κέντρου των Αθηνών υπαίθρια θέατρα, στα οποία παίζονταν οι τραγωδίες και το κοινό που τις παρακολουθούσε ήταν κατά κύριο λόγο οι κάτοικοι των συνοικιών αυτών.

Σοφία Ντενίσον

Ο μεταφραστής Νικόλαος Δραγούμης

Ο Νικόλαος Δραγούμης, ένας από τους επιφανέστερους λόγιους του 19^{ου} αιώνα, είναι κυρίως γνωστός ως πολιτικός και ως εκδότης ενός εκ των σημαντικότερων περιοδικών του αιώνα αυτού, του περιοδικού *Πανδώρα* (1850-1872). Από την ενσασχόλησή του με τα γράμματα γνωστή είναι η συγγραφή των *Ιστορικών Αναμνήσεων* (1874), αλλά παραμένουν αγνοημένες ως τις μέρες μας τόσο η ενσασχόλησή του με την πεζογραφία και τις ταξιδιωτικές αναμνήσεις, όσο και αυτή με τη μετάφραση. Η πρωτότυπη λογοτεχνική παραγωγή του αποτέλεσε αντικείμενο μελέτης μου πριν από είκοσι χρόνια. Στόχος της παρούσας εισήγησης είναι η προσέγγιση του εκτενούς μεταφραστικού του έργου, το οποίο περιλαμβάνει μεταφράσεις επιφανών συγγραφέων τόσο από τη γαλλική (Alexandre Dumas, Eugène Sue, Eugène Scribe κ.ά.) όσο και από την αγγλική γραμματεία (Edward Bulwer-Lytton, Jonathan Swift κ.ά.), αλλά και των εθνικών στόχων που κρύβονται πίσω από τις μεταφράσεις αυτές. Η μεταφραστική του πολιτική πρέπει να σχετίζεται άμεσα με τους στόχους του περιοδικού *Πανδώρα*: τη διάδοση των φώτων σε όλες τις τάξεις του λαού και την προσπάθεια εθισμού στην ανάγνωση μεγάλης μερίδας του έθνους, που θα οδηγούσε στην εθνική πρόοδο. Ας μην ξεχνούμε πως ο Δραγούμης είναι ένας από τους βασικούς υποστηρικτές του μυθιστορηματικού είδους, πρωτότυπου και μεταφρασμένου, τόσο μέσα από τις σελίδες του περιοδικού το οποίο εξέδωσε όσο και αυτών που συνεργάστηκε ως βασικός υποστηρικτής της αρχής «του τερπνού και του ωφελίμου». Η σχέση του με τη μετάφραση πιστεύω πως ξεπερνά τις φιλολογικές του προτιμήσεις και φανερώνει την πολιτιστική του πολιτική και την επιθυμία του για τη μετακένωση των υγιών ιδεών της Δύσης.

Χάρης Ξανθουδάκης

Οι μεταμορφώσεις του 'εθνικού' στην ελληνική μουσική συνείδηση του 19^{ου} αιώνα

Η ιδέα του «εθνικού» υπήρξε η κατεξοχήν ιδεολογική σταθερά της συλλογικής μουσικής συνείδησης που καλλιεργήθηκε στην Ελλάδα, από την ίδρυση του νέου κράτους έως την επίσημη εμφάνιση της λεγόμενης «εθνικής σχολής» κατά την πρώτη δεκαετία του 20^{ου} αιώνα. Εντούτοις η ιδέα αυτή ως συγκεκριμένο ζητούμενο με αισθητές επιπτώσεις στην εντόπια μουσική δημιουργία περιπλανήθηκε ακολουθώντας μια μη γραμμική πορεία, κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, από το ιδεαλιστικό αισθητικό αίτημα του Νικόλαου Χαλικιόπουλου Μάνζαρου και του νεαρού Κωνσταντίνου Παπαρρηγόπουλου στη χρήση του μουσικού φολκλόρ (είτε ως ρεαλιστικού υπομνηματισμού της νεοελληνικής ηρωικής θεματολογίας, είτε ως μουσικού «πιστεύω» στη χερντερική θεωρία), περνώντας από το ζήτημα της χρήσης του νεοελληνικού λόγου στα τραγούδια και την όπερα και την συνολική αμφιταλάντευση ανάμεσα σε μια ευρωπαϊζουσα κοσμική και στην, παραδεδομένη από την περίοδο της τουρκοκρατίας, εκκλησιαστική μουσική. Η ανακίνωση θα επιχειρήσει να χαρτογραφήσει τη μουσική αυτή αναζήτηση ταυτότητας, επισημαίνοντας ακροθιγώς την ποικιλόβαθμη επιρροή που άσκησαν εξωμουσικά ιστορικά γεγονότα, όπως η διαδοχική προσάρτηση νέων εδαφών, η γεωγραφική και ιδεολογική σύγκλιση μέσων και ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων, το εκκλησιαστικό και το σλαβικό ζήτημα, η μετακένωση του δυτικοευρωπαϊκού οριενταλισμού και η όψιμη εμφάνιση του φυλετικού εθνικισμού.

Αύρα Ξεπαπαδάκου

Ειδωλολατρία και Ιερουσαλία. Ο Offenbach στην Αθήνα του 19^{ου} αιώνα

Η «κάθοδος» των ηρώων της ελληνικής μυθολογίας, του *Ορφέα* και της *Ωραίας Ελένης*, στον ελληνόφωνο χώρο συντελείται σχεδόν λαθραία, ανάμεσα στις δεκαετίες 1860 και 1870, όταν οι πρώτοι γαλλικοί θίασοι επισκέπτονται την Αθήνα για να δώσουν μουσικοθεατρικές παραστάσεις στο χειμερινό θέατρο Αθηνών. Ιδίως οι αρχαιοελληνικής υπόθεσης οπερέτες του Jacques Offenbach πυροδοτούν θύελλα αντιδράσεων, διχάζοντας το κοινό και την κριτική. Φανατικοί ελευθεριάζοντες ευρωπαϊστές, γοητευμένοι από το σκανδαλιστικό ρεπερτόριο, συγκρούονται με τους θεματοφύλακες του παράδοξου νεοελληνικού διπόλου: Αρχαία Ελλάδα-Ορθοδοξία. Με αφορμή την ακραία υποδοχή της «οφεμβρακιάδος», θα διερευνήσουμε στην προτεινόμενη ανακίνωση την απήχηση της γαλλικής ελαφράς σκηνικής μουσικής στη νεοσύστατη αστική αθηναϊκή κοινωνία των μέσων του 19^{ου} αιώνα.

Γιάννης Ξούριας

Το ευρωπαϊκό παράδειγμα στην αναζήτηση της υψηλής ποίησης την περίοδο του ώριμου Νεοελληνικού Διαφωτισμού

Στη δεκαετία του 1810, ιδιαίτερα στο β' μισό της, έρχεται στο προσκήνιο του δημόσιου λόγου ο προβληματισμός για τη φυσιογνωμία της νεοελληνικής ποίησης. Στο πλαίσιο αυτό προβάλλεται, σε αντίθεση προς το φαναριώτικο ποιητικό υπόδειγμα, η δυνατότητα μιας «υψηλής» ποίησης προσωπικά απελευθερωμένης από τα δεσμά της ομοιοκαταληξίας. Αυτή η ανανεωτική τάση, που εκδη-

λώθηκε μέσα από τον περιοδικό τύπο της εποχής και εκδόσεις-μανιφέστα, εκφράστηκε από λόγιους και δημιουργούς που κινούνταν (ή απλώς ήθελαν να συνοπολογίζονται) στον κύκλο του Κοραή. Φυσικά, η συζήτηση αυτή δεν γίνεται ερήμην των ευρωπαϊκών εξελίξεων. Το ευρωπαϊκό παράδειγμα είναι συνεχώς παρόν με διπλή χρήση: Από τη μια είναι η «ψώρα» της ρίμας που προσκολλήθηκε στην ελληνική ποίηση από «τας βαρβάρους των Ευρωπαίων γλώσσας» (Κοραής). Από την άλλη, όμως, είναι η ευρωπαϊκή ποίηση και ποιητική που προσφέρει τα παραδείγματα ανομοιοκατάληκτης ποίησης, η οποία μπορεί να απελευθερώσει μια νέα προσωδιακή «αρμονία» κατά το πρότυπο των αρχαίων. Στην προτεινόμενη ανακοίνωση στόχος είναι να περιγραφεί αυτή η διπλή χρήση του ευρωπαϊκού παραδείγματος (απόρριψης και αποδοχής) όπως εμφανίζεται στη δημόσια συζήτηση για την ποίηση στη δεκαετία του 1810. Τα τεκμήρια της συζήτησης θα παρουσιαστούν ακριβώς μέσα στην προοπτική της «συνομιλίας» τους ως ψηφίδες που αλληλοσυμπληρώνονται για την ανάδειξη μιας νέας (εθνικής, πια) αντίληψης για την ποίηση και τον κοινωνικό και εθνικό της ρόλο, αλλά και για την ανάδειξη της πολυπλοκότητας του ελληνικού «λογοτεχνικού πεδίου» της εποχής.

Χριστίνα Οικονομοπούλου

Γαλλοφωνία και ελληνικότητα ή αποτυπώνοντας την πρόκληση της πολιτισμικής διαμεσολάβησης στη θεατρική σκηνή: Η περίπτωση της *Iphigénie* του Jean Moréas

Η παρούσα ανακοίνωση στοχεύει στην προσέγγιση, ανάλυση και ερμηνεία τριών καθοριστικών παραμέτρων στη διαμόρφωση της ταυτότητας του θεατρικού έργου *Iphigénie* του Έλληνα γαλλόφωνου συγγραφέα Jean Moréas, και πιο συγκεκριμένα της γαλλογραφίας του έργου, της ελληνικότητας της έμπνευσης, καθώς και του πολιτισμικού αμαλγάματος που αναδύεται από τη ζεύξη των δύο αυτών στοιχείων. Προσανατολιζόμενοι στον εντοπισμό των κινήτρων – βιωματικών και λογοτεχνικών – που έστρεψαν τον Jean Moréas στην επιλογή της γαλλικής ως γλώσσας θεατρικής έκφρασης, θα επιχειρήσουμε να αξιολογήσουμε τη σημασία αυτής της ιδιαιτερότητας για τη συγγραφή του θεατρικού σε υφολογικό επίπεδο. Η ξεκάθαρη ελληνικότητα της θεματικής του έργου, εμπνεόμενη από τους αρχαίους τραγικούς και η οποία διαμορφώνει καθοριστικά τις παραμέτρους διακειμενικότητας της συγγραφής, θα αποτελέσει τον δεύτερο άξονα διερεύνησης του πρωτότυπου χαρακτήρα της τραγωδίας. Τέλος, η ανίχνευση της αποτύπωσης της πολιτισμικής διαμεσολάβησης στο θεατρικό, θα προσανατολιστεί στην ερμηνεία της υβριδικής του μορφής, η οποία βασίζεται στην ισόρροπη συμβολή τόσο της γαλλοφωνίας όσο και της επικαιροποιημένης ελληνικότητας ενσωμάτωσης της αρχαιοελληνικής γραμματολογίας.

Χριστίνα Παλαιολόγου

Η γερμανική λογοτεχνική και καλλιτεχνική παραγωγή μέσα από το βλέμμα του Γιάννη Καμπύσης στη στήλη «Γερμανικά Γράμματα», του περιοδικού *Η Τέχνη* (1898-1899)

Ο Γιάννης Καμπύσης (1872-1901) παρουσιάζεται ως ένας από τους πρώτους ανανεωτές του ελληνικού δραματολογίου. Απογοητευμένος από την γενικότερη κοινωνικοπολιτική κατάσταση της εποχής, την ήττα του 1897, τον εθνικό ξεπεσμό, και το πολιτικό-κοινωνικό αδιέξοδο και επηρεασμένος από το έργο των Hauptmann και Strindberg, εγκαταλείπει τον ρεαλισμό και στρέφεται στον συμβολισμό. Αποδεσμεύεται από κάθε φραγμό που επιβάλλει η λογική και εκφράζει ελεύ-

θερα τις πιο τολμηρές προσωπικές του θέσεις. Στα έργα του, υπερβαίνει τους περιορισμούς της πραγματικότητας και τους φραγμούς του ρεαλισμού και βυθίζεται στο χώρο της φαντασίας και του ονείρου. Αναζητά το απόλυτο, το μέγιστο και το άπιαστο, τόσο στην τέχνη όσο και στη ζωή. Ο συγγραφέας, έχοντας βιώσει την εμπειρία της μεγαλοϊδεατικής έξαρσης που προηγήθηκε και συναισθανόμενος το κενό που δημιούργησε το γκρέμισμα των ρομαντικών μεγαλοϊδεατικών οραμάτων, ταξιδεύει, το 1898, στη Γερμανία, όπου έρχεται σε επαφή με τις σοσιαλιστικές και μαρξιστικές ιδέες, καθώς και με τον νιτσεϊσμό. Το ταξίδι αυτό αποτελεί την αφορμή για τη στροφή του συγγραφέα στο γερμανικό και εν γένει το βόρειο-ευρωπαϊκό πνεύμα. Γοητεύεται από την άνθιση της τέχνης και επηρεάζεται από τη γερμανική σκέψη. Ενδεικτικά του ενθουσιασμού του είναι τα «Γερμανικά Γράμματα» που δημοσιεύονται στο περιοδικό *Τέχνη* του Χατζόπουλου. Στη στήλη αυτή ο Καμπύσης θα δημοσιεύσει τις εντυπώσεις του από τους γερμανούς συγγραφείς, ποιητές, ζωγράφους και μουσικούς. Συνεπαρμένος από τις μεγάλες στιγμές της γερμανικής λογοτεχνίας και τέχνης ανακαλύπτει ότι «όλος ο Γερμανικός κόσμος είναι σήμερα ποιητής, μεγάλος ποιητής, γιατί είναι ο κάτοικος που εντυφά, στους μεγάλους κόσμους που έπλασε η Γερμανική Τέχνη [...] Η Γερμανική τέχνη είναι φαινόμενο ιστορικό και σημμένο στη σειρά της Ελληνικής και της Ιταλικής Μεγαλειότητας».

Βάνια Παπανικολάου

Από τη Ματθίλδη... στη Γισμόνδη. Ελληνο-γαλλικές παραλλαγές στην ιστορία της Δούκισσας των Αθηνών

Το 1888, το έργο του Κλέωνα Ρίζου Ραγκαβή *Η Δούκισσα των Αθηνών* βραβεύτηκε στον δραματικό διαγωνισμό των Ολυμπίων. Έξι χρόνια αργότερα (1894), όταν πληροφορήθηκε ότι ο Victorien Sardou, με τον οποίο μέχρι εκείνη τη στιγμή διατηρούσε φιλικές σχέσεις, έγραψε έργο με τον ίδιο ακριβώς τίτλο και θέμα, απαίτησε από τον Γάλλο συνάδελφό του την άμεση αλλαγή του τίτλου. Ο Sardou παράλλαξε τον τίτλο σε *Γισμόνδη*. Η διαμάχη μεταξύ των δύο συγγραφέων τελείωσε γρήγορα και ανώδυνα. Εξίσου όμως γρήγορα μεταφέρθηκε στις σελίδες γαλλικών και ελληνικών εφημερίδων, όπου σημαντικοί λόγοι σχολίασαν, άλλοτε θετικά και άλλοτε αρνητικά τη στάση του Έλληνα. Ο Sardou δεν πήρε θέση, ενώ ο Ραγκαβής, σύμφωνα με τον Κωνσταντίνο Χρηστομάνο, σχολίασε: «Αν τύχει και συναντηθούνε καμία φορά οι δύο Δούκισσες σε καμιά γερμανική σκηνή, θα βγάλει τη γλώσσα τουλάχιστον η μία στην άλλη...». Οι δύο δούκισσες δεν έτυχε να συναντηθούν σε κάποια γερμανική σκηνή, ωστόσο οι αυλικό της ξανασυναντήθηκαν μέσα από τις στήλες των αθηναϊκών εφημερίδων, όπου ιστορικοί, δημοσιογράφοι και συγγραφείς, προσπαθούσαν ο καθένας από τη σκοπιά του, να συγκρίνουν, να αναλύσουν και να αξιολογήσουν τα δύο έργα. Σκοπός της ανακοίνωσης είναι αφενός η σύγκριση και ανάλυση των δύο ιστορικών δραμάτων, προκειμένου να καταδειχθεί ο τρόπος με τον οποίο οι δύο συγγραφείς με διαφορετικές πνευματικές και καλλιτεχνικές εκκινήσεις αντιμετώπισαν το ίδιο θέμα, και αφετέρου η αναλυτική παρουσίαση και ερμηνεία της διένεξης των ελλήνων λογίων πάνω στο θέμα, ώστε να διαφανεί, όσο το δυνατόν πιο ανάγλυφα, «η αντιπαράθεση του οικείου με το ξένο».

Βασίλειος Παππάς

Ο Δανιήλ Φιλιππίδης ως μεταφραστής λατινικών έργων

Ο καταγόμενος από τις Μηλίες του Πηλίου Δημήτριος-Δανιήλ Φιλιππίδης (1750/ 1755 – 1832) δημοσιεύει μέσα σε δύο συναπτά έτη τις δύο του μεταφράσεις έργων λατινικής ιστοριογραφίας, την *Έπιτομή των Φιλιππικών του Πομπηίου Τρόγου* (1817) και την *Φλόρου Έπιτομή των Ρωμαϊκών* (1818), συγκεντρώνοντας, ουσιαστικά, σε δύο τόμους, την ιστορία όλων των γνωστών αρχαίων εθνών (κυρίως, βέβαια, των Ελλήνων και των Ρωμαίων, αλλά και των Ασσυρίων, των Περσών, των Σκυθών κ.ά.). Γλώσσα των έργων είναι η καθομιλουμένη της εποχής. Οι μεταφράσεις πλαισιώνονται από πολύ ενδιαφέροντα προλογικά σημειώματα και επιλεγόμενα, στα οποία ο Φιλιππίδης παρέχει στον αναγνώστη πλούσιες πληροφορίες για την αρχαία ελληνική και τη λατινική ιστοριογραφία, αλλά αναπτύσσει και τις θεωρίες του για το γλωσσικό ζήτημα και την εκπαίδευση της εποχής. Επίσης, είναι διανθισμένα από πλούσια υποσελίδια σημειώματα που αφορούν ποικίλα γνωστικά πεδία (λατινική και ελληνική γλώσσα και ιστορία, ζητήματα του λατινικού κειμένου, παραθέματα από Ρωμαίους και Έλληνες συγγραφείς, ηθικές ή παιδαγωγικές διαστάσεις, θέματα φυσικών επιστημών). Κύριοι στόχοι της προτεινόμενης ανακοίνωσης είναι 1) να αναδείξει – μέσω της μελέτης των μεταφραστικών πρακτικών του Φιλιππίδη και των ιστορικών πληροφοριών που προσφέρει κυρίως στα προλεγόμενα και στα υποσελίδια σχόλια – το εύρος της λατινομάθειάς του, 2) να εντάξει τις φιλιππίδειες μεταφράσεις σε ένα ευρύτερο πλαίσιο μεταβυζαντινών μεταφράσεων λατινικών ιστορικών έργων από Έλληνες λογίους του 17^{ου}, του 18^{ου} και του 19^{ου} αιώνα και 3) να αποκαλύψει τις αιτίες και τον βαθύτερο σκοπό των μεταφράσεων αυτών των λατινικών έργων από τον Δανιήλ Φιλιππίδη, συσχετίζοντάς τις με την παράλληλη ομοειδή παραγωγή της Ευρώπης του 19^{ου} αιώνα.

Φίλιππος Παππάς και Βασιλική Δημουλά

Στοιχεία για την παρουσία και την πρόσληψη της λογοτεχνίας του φανταστικού στην Ελλάδα (1870-αρχές 20^{ου} αιώνα)

Βασιζόμενοι σε πρωτογενή έρευνα στις λογοτεχνικές επιφυλλίδες, στα περιοδικά και στους αυτοτελείς τόμους, εξετάζοντας πρωτότυπα και μεταφρασμένα έργα, από το 1870 ως τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, θα προσπαθήσουμε να φέρουμε στο φως θέματα που σχετίζονται με την παρουσία και την πρόσληψη των ποικίλων παραλλαγών αυτού που συμβατικά θα ονομάζαμε «λογοτεχνία του φανταστικού» (συμπεριλαμβάνονται και κάποια δείγματα επιστημονικής φαντασίας). Από την πληθωρική παρουσία του Βερν ως την πύκνωση μεταφράσεων έργων του Ουελς, από τις ισχνές εγχώριες προσπάθειες (όπως λ.χ. τα μελλοντολογικά μυθιστορήματα του Καλαποθάκη) ως τα ευάριθμα δείγματα μεταφράσεων γοθτικών μυθιστορημάτων, από τη χαρτογράφηση επιφυλλιδικών μεταφρασμάτων ως την αναζήτηση επιδράσεων, στόχος μας θα είναι η χαρτογράφηση σε μεγάλη κλίμακα ενός αγνομένου είδους και η ανάδειξη των πιθανών πολιτισμικών μεταφορών και τεκμηριώσιμων διακειμένων.

Μιχαήλ Πασχάλης

Ιταλικότητα και ελληνικότητα στη γλώσσα του Κάλβου

Την 1η Οκτωβρίου 1813 ο Ούγος Φώσκολος, συμπατριώτης του Κάλβου και ήδη αναγνωρισμένος Ιταλός ποιητής, κριτικός και φιλόλογος, έγραφε τα εξής στον επίσης Ζακύνθιο Διονύσιο Βούλτσο για τον νεαρό Ανδρέα Κάλβο, που είχε γνωρίσει πριν από ένα χρόνο: «Έχει θαυμάσιο γραφικό χαρακτήρα. Κατέχει την ιταλική όπως ένας Τοσκάνος: γνωρίζει λίγα γαλλικά και ελληνικά» (Scrive di bellissimo carattere; possiede la lingua italiana quanto un toscano; sa un po'di francese e di greco). Ο Κάλβος γεννήθηκε το 1792, έφυγε από τη Ζάκυνθο για την Ιταλία σε ηλικία 10 ετών, και ήταν τότε 21 ετών.

Παρά το γεγονός ότι ο Κάλβος γεννήθηκε στη Ζάκυνθο, η «μητρική» του γλώσσα ήταν και παρέμεινε η ιταλική από την εποχή που ξεκίνησε να γράφει ποίηση μέχρι και την περίοδο που δημοσίευσε τις δύο συλλογές των Ωδών. Εννοώ ότι η ιταλική ήταν η γλώσσα που γνώριζε άριστα, ενώ η ελληνική ήταν η γλώσσα που προσπαθούσε να κατακτήσει στο παραπάνω διάστημα αλλά τελικά δεν κατάφερε να μάθει το ίδιο καλά. Στις Ωδές η ιταλική είναι η γλώσσα που κυριαρχεί πάνω στην ελληνική και αυτό γίνεται φανερό σε τρία επίπεδα: σημασιολογικό, γραμματικό, συντακτικό. Το ζήτημα όμως είναι σύνθετο: ο Κάλβος πίστευε ότι η νέα ελληνική γλώσσα ήταν «διάλεκτος» της αρχαίας ελληνικής, και έτσι μετέφερε ελεύθερα από τη δεύτερη στην πρώτη λέξεις, γραμματικούς τύπους, σημασίες και συντάξεις. Και καθίσταται περίπλοκο για τον λόγο ότι η ιταλική, ως κυρίαρχη γλώσσα πίσω από τις ελληνόγλωσσες Ωδές, είναι αυτή που συχνά απαγορεύει την επιλογή των αρχαιοελληνικών γλωσσικών στοιχείων, οδηγώντας κάποτε σε απόλυτες συμπτώσεις ανάμεσα σε αρχαιοελληνικές και ιταλικές συντάξεις, εκφράσεις και σημασίες.

Σοφία Πατούρα

Πνευματικές διαδρομές στο β' μισό του 19^{ου} αιώνα μέσα από την ανέκδοτη αλληλογραφία του Αργείου ιστορικού και λόγιου Δημητρίου Βαρδουινιώτη: πρόδρομη παρουσίαση

Το ανέκδοτο Αρχείο (αλληλογραφία) του Δ. Βαρδουινιώτη, Αργείου ιστορικού και λόγιου, περιλαμβάνει μεγάλο αριθμό επιστολών (350 περίπου), προερχόμενων από πολλούς γνωστούς και σπουδαίους λογίους του β' μισού του 19^{ου} και των αρχών του 20^{ου} αιώνα. Οι επιστολές υπογράφονται από εκδότες και διευθυντές των κορυφαίων τότε λογοτεχνικών δελτίων, φιλολογικών περιοδικών, εφημερίδων και ιστορικών συγγραμμάτων. Στο περιεχόμενό τους απεικονίζεται με ενάργεια όλη η πνευματική κίνηση της εποχής, και διαγράφονται οι διαδρομές μιας αένανς λογοτεχνικής, ιστορικής, λαογραφικής και φιλολογικής πληροφόρησης ένθεν και ένθεν. *Το Ημερολόγιον του Σκόκου*, το *Μικρασιατικόν Ημερολόγιον* της Σβωρώνου, η *Ποικίλη Στοά* του Αρσένη, η *Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία*, ο *Παρνασσός* και πολλά άλλα έντυπα τροφοδοτούνταν αδιάλειπτα με τις συμβολές του Βαρδουινιώτη και κυρίως με το πρωτογενές ιστορικό και λαογραφικό υλικό που εκείνος γενναιόδωρα προσέφερε. Η πνευματική δραστηριότητα του Βαρδουινιώτη μέσω της αλληλογραφίας είχε επεκταθεί και πέραν των συνόρων της επικράτειας του τότε νεοελληνικού κράτους: στη Θεσσαλονίκη, τη Δράμα, την Κωνσταντινούπολη, την Αλεξάνδρεια, τη Σμύρνη, τα Ιεροσόλυμα, το Παρίσι, το Βερολίνο, τη Σαξονία.

Βίκυ Πάτσιου

Το περιοδικό *Ευρωπαϊκός Εραμιστής* και ο ρόλος των μεταφράσεων

Κυριακή Πετράκου

Ένα ιδιαζόντως ανατρεπτικό έργο του 19^{ου} αιώνα: *Ιουλιανός ο Παραβάτης* του Κλέωνος Ραγκαβή

Το πρώτο αυτό θεατρικό έργο του Κλέωνος Ραγκαβή, που ο νεαρός συγγραφέας υπέβαλε ανώνυμα στον Βουρτανιαίο ποιητικό διαγωνισμό του Πανεπιστημίου Αθηνών το 1865, δεν κέρδισε το βραβείο διότι «η ακόλαστος έκτασις και η καταφορά κατά της χριστιανικής θρησκείας» ήταν «αι δύο μεγάλοι κακία» του. Το έργο εκδόθηκε αρκετά αργότερα, το 1877, προκαλώντας αντιδράσεις. Εξίσου ενδιαφέρων είναι ο πρόλογος που έγραψε, δείχνοντας ή επιδεικνύοντας τη γνώση του για τα νεότερα ρεύματα της ευρωπαϊκής σκέψης. Συγκρίνοντας με ένα μεταγενέστερο χειρόγραφο (1891) που όμως δεν εκδόθηκε, θα ανιχνευθούν οι επιδράσεις σε έναν συγγραφέα, που, λόγω της διπλωματικής του σταδιοδρομίας ήρθε στη διάρκεια της ζωής του σε άμεση επαφή με τις εξελίξεις αν και σε ποιο βαθμό τις αξιοποίησε είναι θέμα προς συζήτηση.

Εύη Πετροπούλου

Λογοτεχνία διά κορασίδες και νεάνιδες. Έμφυλα πρότυπα στην παιδική λογοτεχνία του 19^{ου} αιώνα – Οι γερμανικές επιρροές

Στην παρούσα ανακοίνωση θα διερευνηθούν τα έμφυλα και ιδιαίτερα τα γυναικεία πρότυπα στην παιδική λογοτεχνία του δεύτερου μισού του 19^{ου} αιώνα, όπως αυτά εκφράζονται σε μείζονα έργα της εποχής και σε παιδικά λογοτεχνικά περιοδικά μέσα από τις δημοσιεύσεις (λογοτεχνικές ή μη), αλλά και τις μεταφραστικές επιλογές ελλήνων λογοτεχνών και εκπαιδευτικών. Η ανάλυση θα εστιαστεί στις (ενίοτε λανθάνουσες) γερμανικές επιρροές σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο, αλλά και στη δημιουργική αφομοίωσή τους από έλληνες λόγιους, ενώ θα αναψηλαφίσουμε – πάνω στη βάση των κοινωνιο-ιστορικών εξελίξεων της εποχής – τον έμφυλο λόγο και τον συνδυασμό της αισθητικής διάστασης και της παιδαγωγικής πρόθεσης των κειμένων, με σκοπό μέσα από την συγκριτική θεώρηση να εντοπιστούν κυρίαρχες τάσεις, αλλά και επικείμενες ανατροπές, στη συγκρότηση της γυναικείας ταυτότητας (ως μέρους της εθνικής ταυτότητας) στο πλαίσιο της τότε ακόμη νεότευκτης ελληνικής αστικής νεωτερικότητας.

Κωνσταντίνα Ριτσάτου

Αναζητώντας την εθνική ταυτότητα στα χνάρια μιας νεράιδας

Οι λαϊκές παραδόσεις που παρουσιάζουν μια νεράιδα να ακολουθεί ένα θνητό, για να ζήσει μαζί του και οι διαφορετικές τύχες που την περιμένουν σε ένα πλήθος παραλλαγών, αποτελούν τον κορμό τριών έργων του νεοελληνικού δραματολογίου: *Η νεράιδα του Κάστρου* του Δημήτριου Καμπούρογλου, *Η [sic] Νεράιδες* του Σπυρίδωνα Περσειάδη και *Η Νεράιδα* του Γιάννη Ψυχάρη. Τα δύο πρώτα βλέπουν τα φώτα της σκηνής στην τελευταία δεκαετία του 19^{ου} αιώνα (1894 και 1899 αντίστοιχα), ενώ το ψυχαρικό έργο – «εθνικό παραμύθι σε τρεις πράξεις» το ονομάζει ο

συγγραφέας – δεν μπόρεσε να πείσει την Μαρίκα Κοτοπούλη να το ανεβάσει και γνώρισε μόνο τα φώτα του τυπογραφείου σε μια αρκετά κατοπινότερη εποχή: δημοσιεύτηκε για πρώτη φορά στην *Πρωτοπορία* του 1929. Αν και το τελευταίο έργο βγαίνει χρονικά από το πλαίσιο του συνεδρίου, δεν μπορεί να μην συνεξεταστεί, καθώς οι ιδεολογικές συντεταγμένες, που πλέκουν τον δραματουργικό του ιστό, αποτελούν την επόμενη φάση μιας πορείας που ξεκινά τουλάχιστον από τις αρχές της δεκαετίας του 1870, δηλαδή από την εμφάνιση στα ελληνικά γράμματα της εργασίας του Ν. Πολίτη, *Μελέται επί του βίου των νεοτέρων Ελλήνων* (2 τόμοι, 1871-1874). Εξάλλου ο Ψυχάρης είναι μια μορφή που σφράγισε την εγχώρια πνευματική ζωή του ύστερου 19^{ου} αιώνα, κι ας ήταν εγκατεστημένος στο μεγαλύτερο μέρος της ζωής του στο Παρίσι. Η συγκριτική επεξεργασία των τριών δραμάτων, εγκιβωτισμένη σε μια σειρά άλλων κειμένων των ίδιων συγγραφέων, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς τοποθετεί στο εργαστήρι του ερευνητή τρεις εντελώς διαφορετικές μεταξύ τους φιγούρες του πνευματικού και καλλιτεχνικού τοπίου του 19^{ου} αιώνα: α) Τον «αυτόχθονα» Δημήτριο Καμπούρογλου – γιο του «ετερόχθονα» Κωνσταντινοπολίτη Γρηγορίου Καμπούρογλου – τον αθηναιογράφο, που πήρε αποστάσεις από την αρτηριοσκληρωτική και εγκατεστημένη, εκείνη την εποχή, αρχαιολατρία. β) Τον Σπυρίδωνα Περεσιάδη, τον τυφλό επαρχιώτη, τον γεννημένο κοντά στις «νεραΐδοσπηλιές», πολυγραφότατο δραματουργό που κέρδισε την «αθανασία» με την *Γκόλφω*. γ) Τον συγγραφέα του *Ταξιδιού* Γιάννη Ψυχάρη, τον αδιαμφισβήτητο μπροστάρη του Δημοτικισμού, η βαριά σκιά του οποίου –σε ρήξεις ή σε συνέχειες – πέφτει στους δημιουργούς του ύστερου 19^{ου} αιώνα. Παράλληλα με την πρόσληψη των ευρωπαϊκών κινημάτων της Πρωτοπορίας την περίοδο του *fin-de-siècle* αναπτύσσεται στην Ελλάδα μια αντίρροπη – τουλάχιστον σε πρώτη θεώρηση – κίνηση: κατάδυση στην εγχώρια λαϊκή παράδοση και σύνδεση των νέων θεατρικών μορφών με τα καλλιτεχνικά προϊόντα του λαϊκού πολιτισμού (δημοτικά τραγούδια, μύθοι, θρύλοι, παραμύθια, παραδόσεις). Η τάση αυτή συνδέεται με τη θεμελίωση της εγχώριας Λαογραφίας, αλλά μοιάζει να ανατροφοδοτείται από την επαφή με τον ευρωπαϊκό Νεορομαντισμό. Παράλληλα, αποτυπώνει ισχυρούς ακόμα δεσμούς με τον, παρωχημένο πλέον στην Ευρώπη, Ρομαντισμό και ειδικά με τις αξιώσεις του χερντεριανού ρομαντικού εθνικισμού. Μέσα απ' αυτό το πρίσμα, η εργασία διερευνά τις διαπολιτισμικές ζυμώσεις και συναντήσεις με το «ξένο», δηλαδή τις «απόπειρες κατανόησης, πραγμάτωσης και ενσωμάτωσης ετεροπότητων», σύμφωνα με τη θεματική του συνεδρίου. Εξετάζει την πρόσληψη που επεφύλαξε στα τρία έργα η εποχή τους. Παράλληλα, συγκεντρώνει και ερμηνεύει μια σειρά θεωρητικών κειμένων, δημοσιευμάτων και άλλων θεατρικών έργων. Αποπειράται μια ακόμα συναρμολόγηση των νημάτων που συνθέτουν το σκοινί, που τεντώνεται και διαπερνά τη συγκρότηση της εθνικής ταυτότητας κι αποτυπώνει τα χνάρια αυτής της δύσβατης πορείας πάνω στο σώμα της εγχώριας δραματοουργίας.

Μαρία Σεχοπούλου

Αναζητώντας νέους ορίζοντες: η «Βορειομανία», ο «Ιψενογερμανισμός» και η σύνδεσή τους με τον δημοτικισμό στα τέλη του 19^{ου} αιώνα

Στην παρούσα ανακοίνωση μελετώνται οι πολιτισμικές επιδράσεις της Γερμανίας και του ευρύτερου Βορρά στην Ελλάδα, στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Η σταδιακή εισδοχή νέων μοντέλων πολιτικής και πνευματικής επιρροής, πέραν των καθιερωμένων έως τότε γαλλο-ιταλικών προτύπων, οι φερόμενοι εκπρόσωποι των «καινών» δαιμονίων, οι παλινωδίες, οι κοινοί τόποι και οι

αντιδράσεις στα νέα ιδεώδη, καθώς και η άρρηκτη σύνδεσή τους με το κίνημα του δημοτικισμού και την προσπάθεια αντίδρασης στον κραταιό κλασικισμό.

Αλκυσίς Σοφού

Περιοδικός τύπος των ετεροχθόνων και «εθνικό κέντρο». Ιδεολογικές συμπτώσεις και διαστάσεις

Το *Περιοδικόν του Αναγνωστηρίου η Σμύρνη* (1871-1872), η *Μέλισσα του Δουνάβεως* (Βραΐλα, 1874) και ο *Ηπειρώτης* (Κων/πολη, 1899) εκφράζουν τρόπον τινά τρία πολυπολιτισμικά κέντρα της ελληνικής διασποράς. Την Κωνσταντινούπολη – κοινή νοητή πρωτεύουσα – η οποία μπορεί να θεωρηθεί το άλλο εθνικό κέντρο για τους υπόδουλους και τους Έλληνες της διασποράς. Τη Σμύρνη, η οποία αν και δεν είναι η «αμφιθαλής αδελφή» της Αθήνας όπως η Κωνσταντινούπολη, γίνεται σταδιακά ένα από τα πιο σημαντικά λιμάνια της Μεσογείου και μια από τις σημαντικότερες πύλες εξόδου προϊόντων της ανατολής. Τέλος τη Βραΐλα, σημαντικό παραδουνάβιο λιμάνι με ανθούσα οικονομία και μεγάλη δημογραφική αύξηση. Τα τεύχη των περιοδικών που εξετάζουμε εκδίδονται σε μια κρίσιμη περίοδο για τον ελληνισμό και το ελληνικό κράτος. Οι αρνητικές συνέπειες της Κρητικής επανάστασης (1866-1869), η ίδρυση της Βουλγαρικής εθνικής εκκλησίας (1870), ο «ατυχής πόλεμος» στη Θεσσαλία το 1897, η πτώχευση προξένησαν την απογοήτευση των Ελλήνων εντός και εκτός του βασιλείου από τη μεγαλοϊδεατική πολιτική. Η πολιτική απομόνωση της Ελλάδας και το σχήμα του «ελληνοθωμανισμού» είχαν ως αποτέλεσμα το «εθνικό κέντρο» να μην έχει συγκεκριμένες εθνικές επιδιώξεις και κατά συνέπεια να μην εκλαμβάνεται ως υπερασπιστής του ελληνικού Έθνους. Κατά τον 19^ο αιώνα, ο ελληνικός εθνικός χαρακτήρας διαμορφώνεται μέσα από αντιθέσεις: εξευρωπαϊσμός-παράδοση, ανατολικό-δυτικό πνεύμα, Ελλαδίτες-Έλληνες, το «βασιλείον των αυτοχθονίζοντων» και οι «χρυσοκάνθαροι» ετερόχθονες, επιθυμητό-εφικτό. Μέσα από την ύλη των περιοδικών αυτών θα μελετήσουμε τις ζυμώσεις και τις αναζητήσεις «ταυτότητας» μέσα από τις δύο διαστάσεις του ελληνισμού, αυτή των υπόδουλων και αυτή των ετερόχθονων. Έτσι θα προσεγγίσουμε τον τρόπο με τον οποίο οι συνεργάτες τους διαλέγονται με το εθνικό κέντρο και προσδιορίζονται σε σχέση με αυτό.

Χρυσόθεμις Σταματοπούλου-Βασιλάκου

Διαπολιτισμικές αναζητήσεις στον ελληνόφωνο χώρο της Ανατολής: Η πρόσληψη της ευρωπαϊκής δραματουργίας στη Σμύρνη τον 19^ο αιώνα (εκδόσεις- περιοδικός τύπος)

Αντικείμενο της εισήγησης είναι η συνολική παρουσίαση του φαινομένου της πρόσληψης της ευρωπαϊκής δραματουργίας στη Σμύρνη κατά το 19^ο αιώνα, όπως αυτή αποτυπώνεται στον τομέα των εκδόσεων και του περιοδικού τύπου. Τα θεατρικά έργα θα παρουσιαστούν ανάλογα με τη γλώσσα (γαλλική, ιταλική, αγγλική) πρωτοτύπου του κάθε έργου που μεταφράζεται και θα εξεταστούν σε ενόπτες σύμφωνα με τα ρεύματα της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας του εξεταζόμενου αιώνα. Θα δοθεί έτσι η δυνατότητα μιας συνολικής ποσοτικής (αριθμός έργων ανά δραματουργία) αλλά και ποιοτικής (γλώσσα, έμμετρο ή μη απόδοση, πιστότητα μετάφρασης κ.λπ.) αποτίμησης των μέχρι σήμερα καταγεγραμμένων μεταφράσεων, που είτε έχουν εκδοθεί αυτοτελώς, είτε έχουν δημοσιευτεί στον περιοδικό τύπο. Παράλληλα θα ερευνηθεί η απήχυσή τους στο ελληνικό κοινό της εποχής τους, μέσα από τη σκηνική ή μη πρόσληψή τους. Τέλος θα επιχειρηθεί μία συνοπτική σκιαγράφηση του

προφίλ των ελλήνων μεταφραστών που εμπλέκονται στο γοητευτικό αυτό μεταφραστικό εγχείρημα, εμπλουτίζοντας με το έργο τους την ελληνική πνευματική παραγωγή εκείθεν του Αιγαίου.

Άννα Σταυρακοπούλου

Βιζυηνός και Ίψεν: Αμαρτήματα και παλαιές ιστορίες στα άκρα της Ευρώπης

Στην ανακοίνωση αυτή θα παρουσιάσω κάποιες κοινές συνισταμένες που εντοπίζονται σε επίλεκτα έργα του Ίψεν σε σύγκριση με τα διηγήματα του Βιζυηνού. Το γεγονός ότι ο Βιζυηνός είναι ο εισηγητής του Ίψεν στην Ελλάδα αποτελεί έναυσμα για μια πρώτη προσέγγιση των ιστορικών και ψυχικών παραμέτρων που φέρνουν κοντά τους δύο συγγραφείς του 19^{ου} αιώνα. Από το βάρος του παρελθόντος στο παρόν, σε εθνικό και ατομικό επίπεδο, μέχρι την γονιμοποίηση εμπειρίας του ξενιτεμού και από τη λαϊκή παράδοση μέχρι την ενασχόληση με την ψυχολογία, ο Βιζυηνός και ο Ίψεν αποκρυσταλλογράφησαν ιδιοφυώς και εξόχως την ανθρώπινη εμπειρία, για χάρη των συγχρόνων τους και όλων των επερχόμενων γενεών.

Έρη Σταυροπούλου

Δουλεύοντας για την τέχνη, την πολιτική και την επιβίωση. Ο μεταφραστής Παναγιώτης Πανάς

Ο ελάσσων λόγιος Π. Πανάς (1832-1896) υπήρξε ένας πολύ συστηματικός επαγγελματίας μεταφραστής. Η ενασχόλησή του αυτή στηρίχτηκε: α) στην αρχική ώθηση του επανασιακού του περιβάλλοντος, β) στην εύκολη πρόσβαση στον Τύπο λόγω της δημοσιογραφικής του ιδιότητας, γ) στην πίστη του στην παιδευτική αξία της λογοτεχνίας και δ) στην ανάγκη δημοσιοποίησης και διάδοσης των πολιτικών του ιδεών. Αν και το σχετικό του έργο μας είναι γνωστό (Ε. Σταυροπούλου, *Παναγιώτης Πανάς (1832-1896). Ένας ριζοσπάστης ρομαντικός*, 1987) στην ανακοίνωσή μου επανεξετάζονται τα δημοσιεύματά του για να αποτιμηθούν συνολικά οι μεταφραστικές του επιλογές με βάση α) τις καλλιτεχνικές του προθέσεις, β) τους πολιτικούς κ.ά. στόχους του, γ) τη συμμετοχή του στη διαμόρφωση ενός «εθνικού ιδεολογήματος», και σε σχέση α) με τον ορίζοντα των προσδοκιών του αναγνωστικού κοινού της εποχής και β) με το διαμεσολαβητικό ρόλο της μετάφρασης.

Αλεξάνδρα Σφοίνη

Η Ιστορία της ελληνικής γλώσσας τον 19^ο αιώνα: εθνική ιδεολογία και γλωσσική επιστήμη

Η «εθνική» γλώσσα απασχολεί του έλληνας λογίους με οξείες αντιπαραθέσεις στις πρώτες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα. Υποχωρώντας με την Επανάσταση, το ενδιαφέρον για τη γλώσσα επανέρχεται στο πλαίσιο του ελληνικού κράτους. Εξετάζεται η «Ιστορία της ελληνικής γλώσσας» κατά τον 19^ο αιώνα, δηλαδή την εποχή που συγκροτείται ως επιστημονικό αντικείμενο. Με αφετηρία το προδρομικό έργο του Παναγιώτη Κοδρικά (*Μελέτη της κοινής ελληνικής διαλέκτου*, 1818), η ανακοίνωση θα επικεντρωθεί στην ενασχόληση των λογίων με τη γλώσσα και στις προσπάθειές τους για την επιστημονική μελέτη και καταγραφή της.

Σταυρούλα Γ. Τσούπρου

Ο πολιτιστικός διαμεσολαβητικός ρόλος του Δημητρίου Βικέλα ως μεταφραστή του Σαίξπηρ: Η μετάφραση του *Βασιλιά Ληρ*

«Αν ήμασταν υποχρεωμένοι από ένα και μόνο τεκμήριο να εκτιμήσουμε την πνευματική ανθοφορία του Νέου Ελληνισμού κατά τον 19^ο αιώνα, σε σχέση προς τον Δυτικό κόσμο, θα έπρεπε χωρίς δισταγμό να σταθούμε στο όνομα του Σαίξπηρ», γράφει ο Άλκης Αγγέλου στα «Προλεγόμενα» του Γ΄ τόμου των *Απάντων* του Δημητρίου Βικέλα (στον Γ΄ και στον Δ΄ τόμο των *Απάντων* συγκεκριμένων οι μεταφράσεις των ακόλουθων σαιξπηρικών έργων: *Ο Βασιλεύς Ληρ*, *Ρωμαίος και Ιουλιέτα*, *Οθέλλος*, *Αμλέτος*, *Μάκβεθ*, *Ο Έμπορος της Βενετίας*, αντιλημένες από τις τελευταίες εκ των επανειλημμένων βελτιωμένων εκδόσεων που πραγματοποίησε ο μεταφραστής, δηλαδή, από τις εκδόσεις των ετών 1896-1897 – το 1897 υπήρξε και το έτος της μόνιμης εγκατάστασης του συγγραφέα στην Ελλάδα, διαμένοντας έως τότε είτε στο Λονδίνο είτε στο Παρίσι). Ο Έλληνας λόγιος, έμπορος κατ' επάγγελμα, ποιητής, πεζογράφος και μεταφραστής, πρώτος πρόεδρος της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, ιδρυτής του Συλλόγου προς Διάδοσιν Ωφελίμων Βιβλίων (1899), του Οίκου Τυφλών (1898), της Σκοπευτικής και Εργατικής Σχολής (1898) και οργανωτής του Πρώτου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου (1899), Δημήτριος Βικέλας, γνωστός άνθρωπος του πνεύματος αλλά και του αθλητισμού στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, με ισχυρές διασυνδέσεις, είναι φανερό πως υπήρξε μία από τις πολύ σημαντικές, για τον πολιτιστικό – διαμεσολαβητικό ρόλο τους, προσωπικότητες του νεότερου ελληνικού κράτους και της νεοελληνικής παιδείας. Μεταξύ των άλλων, όπως είδαμε, εντάσσεται και στην χορεία των εξαιρετων εκείνων μεταφραστών, οι οποίοι και διαμόρφωσαν την φυσιογνωμία του 19^{ου} αιώνα στον αντίστοιχο χώρο. Ανάμεσα, μάλιστα, στους Ιάκωβο Πολυλά, Ιωάννη Περβάνογλου, Ν. Κ. Ιωνίδη, Κλεάνθη Τριανταφύλλου (τον μετέπειτα γνωστό και ως Ραμπαγά), Παντολέοντα Καβάφη, Μιχαήλ Δαμιράλη και Αλέξανδρο Πάλλη, ο Δημήτριος Βικέλας υπήρξε εκείνος που γνώρισε τον Σαίξπηρ στο ελληνικό κοινό με τη σκηνική παράσταση των μεταφράσεών του, των οποίων η μετριοπαθής γλωσσική μορφή (όπως σημειώνει ο Κ. Γ. Κασίνης, παραπέμποντας και στον Αλέξανδρο Αρ. Οικονόμο) «ήταν όχι μόνον πρόσφορη για το θέατρο, αλλά θεωρήθηκε και τολμηρή για την εποχή της». Η μετάφραση του *Βασιλιά Ληρ* υπήρξε μία από τις πρώτες σαιξπηρικές μεταφράσεις του Δημητρίου Βικέλα, εκδοθείσα για πρώτη φορά το 1876 και επανεκδοθείσα έκτοτε άλλες τρεις, τουλάχιστον, φορές, πριν ενταχθεί, μαζί με τις υπόλοιπες, στους δύο τόμους των *Απάντων*. Η συγκεκριμένη, ωστόσο, μετάφραση παρουσιάζει μια ιδιαιτερότητα, η οποία σχετίζεται, πιθανόν, και με το γενικότερο ζήτημα της πρόσληψης του σαιξπηρικού *Βασιλιά Ληρ* κατά την περί ης ο λόγος χρονική περίοδο. Σε αυτήν την ιδιαιτερότητα προτίθεται να εστιάσει, μέσα, βέβαια, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο πολιτισμικών ανταλλαγών και επιδράσεων, η παρούσα ανακοίνωση.

Νίκος Φαλαγκάς

Η απολογία ενός «είδους»: οι στίλβες των ποικίλων στην *Ευτέρπη* και την *Πανδώρα*

Η *Ευτέρπη* (1847-1855) και η *Πανδώρα* (1850-1872) είναι δύο από τα πρώτα λογοτεχνικά περιοδικά, τα οποία περιείχαν και αρκετά άρθρα επιστημονικού περιεχομένου, ενώ κράτησαν στις περισσότερες περιπτώσεις διακριτές αποστάσεις από τις τρέχουσες πολιτικές εξελίξεις. Εκτός όμως από

τα άρθρα που υπηρετούν είτε το «τερπνόν» είτε το «ωφέλιμον», στις σελίδες των δύο περιοδικών φιλοξενούνται και οι σπύλες των ποικίλων: στην *Ευτέρπη* με τους τίτλους «Ποικίλα», «Διάφορα», «Έργα και Ημέραι» κ.ά., και στην *Πανδώρα* με τους τίτλους «Ποικίλα», «Διάφορα», «Εφημερίδες», «Ποικίλα λαλήματα» κ.ά. Τα ποικίλα μπορεί να καταλαμβάνουν από μία ή δύο σελίδες έως και τη μισή σχεδόν έκταση ενός τεύχους, ενώ η ετερόκλητη ύλη που συσσωματώνεται στις τελευταίες σελίδες κάθε τεύχους μπορεί να τροποποιείται σημαντικά ως προς τη θεματολογία, την έμφαση του περιεχομένου και την εσωτερική διαίρεση από τεύχος σε τεύχος. Η ειδολογική ταυτότητα για κάποιες από τις σπύλες έχει προσδιοριστεί ή θα μπορούσε με αρκετή ασφάλεια να προσδιοριστεί: για παράδειγμα η σπύλη «Έργα και Ημέραι» του Κωνσταντίνου Πωπ στην *Ευτέρπη* έχει θεωρηθεί προπομπός του χρονογραφήματος, ενώ η σπύλη «Εφημερίδες» της *Πανδώρας* περιορίζεται στην αναπαραγωγή ειδήσεων από ελληνικές και ξένες εφημερίδες. Τα όρια ωστόσο μεταξύ των διαφορετικών σπυλών που εντάσσονται στα ποικίλα είναι εξαιρετικά ρευστά και η ειδολογική κατάταξη των κειμένων συχνά αμφίβολη. Η επιστολή ενός αναγνώστη στην *Πανδώρα*, η οποία δημοσιεύεται στο τεύχος της 1ης Απριλίου 1864, θέτει ερωτήματα ειδολογικού χαρακτήρα, αλλά και οδηγεί σε ένα τεκμήριο αυτογνωσίας για τη σπύλη των ποικίλων του περιοδικού. Η επιλογή του τίτλου «Ποικίλα», η αναντιστοιχία με τα πρότυπα του γαλλικού τύπου, η παρουσία της κοινωνικής και ιδιωτικής ζωής στο δημόσιο λόγο, αλλά και η άντληση ειδήσεων από τις εφημερίδες είναι θέματα που θίγονται στην επιστολή του αναγνώστη. Η απάντηση του συντάκτη των ποικίλων δεν περιορίζεται στο κείμενο της σπύλης εκείνου του τεύχους, αλλά οδηγεί και στη μετονομασία της σπύλης από «Ποικίλα» σε «Ποικίλα λαλήματα». Με αφετηρία τις επισημάνσεις αυτές θα γίνει προσπάθεια να περιγραφεί η εξέλιξη της σπύλης των ποικίλων στα περιοδικά *Ευτέρπη* και *Πανδώρα* και να προσδιοριστούν τόσο οι μετατοπίσεις του θεματικού περιεχομένου όσο και οι αλλαγές στον τρόπο που πλαισιώνονται τα διαφορετικά κείμενα. Έτσι, θα επιχειρηθεί ο προσδιορισμός των ειδολογικών συντεταγμένων μέσα στις οποίες κινούνται οι σπύλες των ποικίλων στα δύο αυτά περιοδικά.

Μάριος Χατζόπουλος

Η συνέχεια του ελληνικού έθνους στην ποίηση του Αλέξανδρου Σούτσου

Σε ένα πρόσφατο άρθρο (Marios Hatzopoulos, «Receiving Byzantium in Early Modern Greece (1820s - 1840s)», Olivier Delouis, Anne Gouderc, Petre Guran (eds), *Héritages de Byzance en Europe du Sud-Est à l'époque moderne et contemporaine*, (série: Mondes Méditerranéens et Balkaniques 4) Athènes: École Française d'Athènes, 2013, 219-229) διατύπωσε την υπόθεση ότι η αντίληψη που είχαν οι λόγιοι του ελληνικού βασιλείου για το βυζαντινό παρελθόν πριν την ρομαντική ιστοριογραφική στροφή των μέσων του 19^{ου} αιώνα, δεν ήταν απορριπτική, όπως γενικά πιστεύεται, αλλά αμφίθυμη: μια ευδιάκριτη μερίδα της ελληνικής διανόησης μπορεί να απέρριπτε το Βυζάντιο ως εθνική ιστορία, αλλά το λάτρευε ως εθνική μνήμη πριν την εμφάνιση της «Ζαμπελιοπαρρηγοπούλειας» σχολής – γεγονός το οποίο τελικά διαμόρφωσε, και προφανώς διευκόλυνε, τους όρους αποδοχής της τελευταίας μετά τη δεκαετία του 1850. Το έργο του Αλέξανδρου Σούτσου προσφέρει μια αφορμή για να δοκιμαστεί αυτή η υπόθεση εργασίας στο επίπεδο και στην κλίμακα μιας μελέτης περίπτωσης (“case study”). Για λόγους καλύτερης εστίασης της έρευνας, η ανακοίνωση θα επικεντρωθεί στο κατεξοχήν έργο του Αλέξανδρου Σούτσου, το ποιητικό, σε συνδυασμό με τα αναλυτικά επεξηγηματικά σχόλια που συνήθως συνοδεύουν τις εκδόσεις του.

Βασιλική Χρυσοβιτσάνου

Η γέννηση της αρχαιολογικής επιστήμης στην Ελλάδα και η συμβολή της στην ανάδειξη της συνέχειας του ελληνικού έθνους: Το αρχαιολογικό έργο του Αλέξανδρου Ρίζου Ραγκαβή

Ο Αλέξανδρος Ρίζος Ραγκαβής (1809-1892), υπήρξε λόγιος, με πλούσιο λογοτεχνικό, ποιητικό και θεατρικό έργο. Σημαντική ήταν η συμμετοχή του στην πολιτική ζωή της χώρας, καθώς διετέλεσε Γενικός Γραμματέας στα Υπουργεία Παιδείας και Εσωτερικών, υπουργός Εξωτερικών και διπλωμάτης. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επέδειξε για την επιστήμη της Αρχαιολογίας. Υπήρξε ιδρυτικό μέλος της Αρχαιολογικής Εταιρείας, ενώ συμμετείχε στην έκδοση της *Αρχαιολογικής Εφημερίδας*, όπου και δημοσίευσε πλήθος άρθρων. Από το 1844 γίνεται τακτικός καθηγητής της Αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και μέσω των μαθημάτων που διδάσκει (Αρχαιολογία, Ιστορία της αρχαίας ελληνικής καλλιτεχνίας, Επιγραφική και Πολιτικές αρχαιότητες), αναδεικνύεται το ενδιαφέρον του για τη σύνδεση της νέας ελληνικής παιδείας με την Κλασική αρχαιότητα, καθώς, όπως ο ίδιος πρόσβευε, η αρχαιολογική έρευνα συνδέονταν άμεσα με την πολιτική αναγέννηση του έθνους. Η συμβολή του Ραγκαβή συνίσταται στη διαμόρφωση μιας εθνικής συνείδησης που υπαγορεύει ότι η μελέτη της αρχαιότητας αποτελεί καθήκον πατριωτικό. Χαρακτηριστικά, στο *Λεξικόν της Ελληνικής Αρχαιολογίας* (1888), σημειώνει ότι «αν παρά πάσιν η σπουδή της αρχαιότητος θεωρήται ως συμφέρον διανοητικόν, δια τους Έλληνας ημάς εστί προσέτι και καθήκον πατριωτικόν». Στο πολύπλευρο συγγραφικό του έργο επιχειρείται η σύνδεση της αρχαιολογικής επιστήμης με την Ιστορία της Τέχνης. Χαρακτηριστικό είναι το έργο του *Αρχαιολογία. Ιστορία της Αρχαίας Καλλιτεχνίας* (1865). Σημαντική είναι επίσης η συμβολή του στην συστηματοποίηση της αρχαιολογικής έρευνας μέσω της δραστηριότητάς του στην Ελληνική Αρχαιολογική Εταιρεία. Κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα, στην Ευρώπη η αισθητική του ερειπίου έρχεται στο προσκήνιο τόσο μέσα από τις αισθητικές αναζητήσεις του Ρομαντισμού, όσο και μέσω των ευρωπαϊών περιηγητών που επισκέπτονται τόσο την Ελλάδα όσο και την Ιταλία. Ο Ραγκαβής διαποτισμένος καταρχήν από τον Γερμανικό Ρομαντισμό στρέφεται στη συνέχεια στον Κλασικισμό αναζητώντας τη σύνδεση του νέου Ελληνικού κράτους και των νέων Ελλήνων με την κλασική ελληνική αρχαιότητα, στην υπηρεσία της εθνικής ολοκλήρωσης και της ιστορικής συνέχειας.

Άννα Χρυσογέλου-Κατσά

Η έννοια του εθνικού σε κριτικά κείμενα του Άγγελου Σ. Βλάχου (1838-1920)

Η έννοια του εθνικού ποιητή και ο ρόλος της κοινωνίας, το εθνικόν έναντι του οθνείου στην ποίηση, ο άκριτος μμηπισμός στον τομέα της λογοτεχνικής παραγωγής και του πολιτισμού, το υγιές ελληνικό έναντι έναντι του «κρονόληρου και απομεμωραμένου» δυτικού κ.λπ.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

